

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту
завідувачка кафедри публічного управління
та державної служби
к.держ.упр., доц. Набока Л.В.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»
281 Публічне управління та адміністрування
28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

Здобувач 2 курсу, групи ЗПУА-4-23

І. О. Брацюнь

Науковий керівник

к.держ.упр., доцент

Ю. В. Боковинова

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ПУБЛІЧНА ВЛАДА В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	6
1.1 Еволюція громадянського суспільства: від класичного розуміння до безпекової ролі в умовах війни	6
1.2 Трансформація публічної влади в процесі суспільного розвитку	15
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	25
2.1 Нормативно-правові засади взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством	25
2.2 Особливості функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану.....	36
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	50
3.1 Міжнародний досвід розвитку механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства	50
3.2 Цифрова трансформація механізмів взаємодії як пріоритетний напрям розвитку.....	57
ВИСНОВКИ.....	68
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ефективної взаємодії між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства є однією з ключових умов демократичного поступу та сталого розвитку держави. Особливої гостроти це питання набуває в умовах суспільних трансформацій та викликів, зокрема, в умовах воєнного стану.

В Україні процес становлення партнерських відносин між владою та громадянським суспільством має складну історію та характеризується суперечливими тенденціями. З одного боку, за роки незалежності було сформовано базові правові та інституційні засади для діалогу та співпраці. З іншого боку, практика їх реалізації часто не відповідає демократичним стандартам та очікуванням суспільства.

Повномасштабне російське вторгнення 2022 року поставило нові виклики перед системою публічного управління та зумовило необхідність перегляду усталених підходів до взаємодії держави та громадянського суспільства. В умовах екзистенційної загрози українські громадські організації та волонтерські ініціативи продемонстрували надзвичайну єдність, мобільність та ефективність у підтримці зусиль держави із захисту суверенітету та допомоги постраждалим громадянам. Водночас, проявилися і певні інституційні обмеження та недоліки існуючих механізмів комунікації та координації між органами влади та громадськістю.

Відтак, актуальність теми дослідження зумовлена, з одного боку, винятковою суспільною значимістю розбудови партнерства між публічною владою та громадянським суспільством як запоруки демократичності та стійкості держави, а з іншого боку - новими викликами та можливостями для такого партнерства, які виникли в специфічних умовах воєнного часу.

Науковим підґрунтям даного дослідження стали роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Е. Афонін, В. Бакуменко, В. Бебик, М. Білинська,

К. Ващенко, В. Голубь, І. Жаровська, О. Карпенко, В. Куйбіда, Н. Липовська, В. Мартиненко, А. Михненко, Л. Новак-Каляєва, О. Петроє, О. Пухкал, В. Ребкало, Є. Романенко, В. Тертичка, В. Толкованов, В. Федоренко, І. Хожило та інші. Їхні праці присвячені теоретичним засадам та практичним аспектам розвитку громадянського суспільства, вдосконалення механізмів його взаємодії з органами публічної влади в контексті демократичних трансформацій та цифрової модернізації.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати еволюцію концепцій громадянського суспільства та публічної влади в процесі суспільного розвитку;
- характеризувати нормативно-правові засади та специфіку функціонування механізмів взаємодії влади та громадськості в Україні в умовах воєнного стану;
- дослідити вплив війни на трансформацію ролей та функцій інститутів громадянського суспільства в Україні;
- оцінити ефективність існуючих механізмів взаємодії органів публічної влади з громадськістю та виявити ключові проблемні аспекти;
- узагальнити міжнародний досвід розвитку партнерських відносин між державою та громадянським суспільством;
- обґрунтувати пріоритетність цифрової трансформації механізмів взаємодії та розробити відповідні практичні рекомендації.

Об'єктом дослідження є взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства.

Предметом дослідження є механізми взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають

загальнонаукові та спеціальні методи. *Історичний та порівняльний методи* застосовано для аналізу еволюції концепцій громадянського суспільства та публічної влади (п.1.1, 1.2). *Структурно-функціональний та інституційний підходи* використано для характеристики існуючих механізмів взаємодії (п.2.1, 2.2). *Метод case study* дозволив узагальнити зарубіжні практики (п.3.1). Для розробки рекомендацій використано *методи стратегічного аналізу, моделювання, експертних оцінок* (п.3.2). Під час аналізу джерельної бази був використаний *формально-юридичний метод дослідження та методика контент-аналізу*.

Інформаційну базу дослідження становитимуть закони України, аналітичні звіти та дослідження провідних think tanks, статистичні дані та результати соціологічних опитувань, матеріали публічних заходів та експертних дискусій з питань державно-громадянської взаємодії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дослідженні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері - науково-експертною спільнотою для подальших досліджень у сферах публічного управління, державно-громадянської взаємодії, цифрової демократії;

у правотворчій діяльності - органами державної влади та місцевого самоврядування - для вдосконалення нормативно-правової бази та практик взаємодії з громадськістю;

у правозастосовній діяльності - інститутами громадянського суспільства - для підвищення ефективності адвокаційної діяльності та участі у формуванні політики;

у навчальному процесі - закладами вищої освіти при викладанні навчальних дисциплін, пов'язаних з публічним управлінням та адмініструванням.

Особистий внесок. Усі результати роботи отримані за допомогою самостійного опрацювання та аналізу і синтезу використаних даних.

РОЗДІЛ 1

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ПУБЛІЧНА ВЛАДА В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

1.1 Еволюція громадянського суспільства: від класичного розуміння до безпекової ролі в умовах війни

В умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні особливої актуальності набуває дослідження громадянського суспільства як ключового елемента демократичної політичної системи. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році продемонструвало визначну роль громадянського суспільства у забезпеченні національної стійкості та обороноздатності держави. Водночас, цифрова трансформація та глобалізаційні процеси створюють нові виклики та можливості для розвитку громадянських інституцій, що потребує переосмислення традиційних підходів до розуміння сутності громадянського суспільства.

Теоретичне та практичне значення дослідження еволюційних процесів і потреб громадянського суспільства, розуміння механізмів взаємодії між державою та громадськістю, пошук ефективних форм громадської участі мають велике значення для розвитку демократичних інститутів в умовах протидії гібридним загрозам. Особливого значення набуває аналіз нових форм громадської самоорганізації та впливу цифровізації на розвиток громадянського суспільства.

Уперше поняття «громадянське суспільство» використав німецький філософ Г.В.Ф. Гегель, який дійшов висновку, що це особлива стадія в діалектичному русі від сім'ї до держави. Уперше поняття «громадянське суспільство» використав німецький філософ Г.В.Ф. Гегель, який дійшов висновку, що це особлива стадія в діалектичному русі від сім'ї до держави.

Як зазначає А. Колодій, громадянське суспільство належить до фундаментальних концептів сучасної політичної науки та теорії державного управління, відображаючи складну систему суспільних відносин та інституцій, які функціонують незалежно від державної влади [43]. Історична еволюція цього поняття демонструє його багатогранність та неоднозначність інтерпретацій у різних соціально-політичних контекстах.

Досліджуючи теоретичні засади громадянського суспільства. Шайгородський звертає увагу на те, що його осмислення як окремої від держави сфери соціальних відносин відбулося в епоху Просвітництва. При цьому сучасні дослідники, аналізуючи історичний розвиток концепції, підкреслюють її трансформацію від класичного ліберального розуміння до більш складних інтерпретацій у контексті демократичної теорії [100].

Проаналізувавши різні інтерпретації терміну «громадянське суспільство», В. А. Варениця вказує так: громадянське суспільство – це соціальний простір, порівняно незалежний від держави; це сукупність суб'єктів незалежної соціальної дії; це тип соціальної організації, який включає принципи, що дають змогу досягти мети державно-організаційного забезпечення суспільства й гарантії прав людини: світоглядний принцип свободи особистості, відображеної в громадянських і політичних правах; в економіці – принцип економічної демократії, відображений у свободі підприємництва і праві приватної власності; у політиці – правова держава, верховенство закону, основним змістом якого є захист прав людини, принцип розподілу влади; в управлінні – самоврядування як універсальний принцип організації суспільних, господарських і політичних структур та їх функціонування [19].

На основі наведених вище визначень можна виділити основні характерні риси підтримуючи думку В. Б. Ковальчука, що «в межах громадянського суспільства свобода проявляється не так, як у межах держави, де людина заявляє про себе як істота пасивна, безпорадна, оскільки вона об'єкт уваги і маніпулювання, піклування і покарання. В громадянському суспільстві людина заявляє про себе як автономна, суверенна особа. Вона рівна серед рівних,

оскільки люди об'єднуються між собою за власним волевиявленням і логічно передбачити, що вони самі виробляють ціннісні орієнтири, норми та правила, яких мають намір дотримуватися» [37].

У своїх дослідженнях М. Бойчук наголошує, що в сучасному українському дискурсі громадянське суспільство постає як динамічна система соціальних зв'язків, що формується на основі мережевих взаємодій та характеризується високим рівнем участі громадян у вирішенні суспільно значущих проблем [15]. Науковець акцентує увагу на необхідності переосмислення традиційних концепцій громадянського суспільства з урахуванням викликів цифрової епохи.

Інституційний вимір громадянського суспільства детально аналізує Р. Балабан, розглядаючи його як сукупність формальних та неформальних інститутів, що забезпечують горизонтальну взаємодію громадян та їх об'єднання [14]. При цьому особливому значенні відбувається процес інституціоналізації громадянських ініціатив та формування сталих механізмів громадської участі в умовах демократичної трансформації.

О. Рудакевич у своїй дослідженні структурує громадянське суспільство як багаторівневу систему недержавних інституцій та соціальної практики [83]. На базовому рівні воно включає сімейні та сусідські спільноти, неформальні об'єднання громадян, а на більш високому рівні функціонують формалізовані громадські організації, професійні асоціації, релігійні об'єднання.

На думку О. Пухкала, функціональний аналіз громадянського суспільства виявляє ключові аспекти його діяльності: забезпечення артикуляції суспільних інтересів, створення простору соціальної самоорганізації та формування соціального капіталу [78]. Дослідник підкреслює важливість цих функцій для розвитку демократичної політичної системи.

С. Телешун, аналізуючи механізми впливу громадянського суспільства, звертає особливу увагу на його роль у забезпеченні інформаційної стійкості держави [93]. Науковець доводить, що громадські організації та експертні спільноти стали великими суб'єктами протидії дезінформації та формування стійкого інформаційного простору. І. Грицай виділяє три ключові виміри

досліджуваної взаємодії: інформаційний, консультативний та партнерський [26]. При цьому, увага приділяється питанням розвитку інституційної сприйнятливості організацій громадянського суспільства для ефективної співпраці з органами влади.

Тож, аналіз наведених наукових поглядів дозволяє виокремити кілька ключових аспектів у розумінні сутності громадянського суспільства в сучасних умовах.

По-перше, простежується еволюція наукового розуміння громадянського суспільства від абстрактного теоретичного концепту до практично орієнтованого підходу, що враховує реальні механізми суспільної взаємодії. Якщо класичні теорії зосереджувалися переважно на відносинах «держава-суспільство», то сучасні дослідники акцентують увагу на багатовимірності громадянського суспільства та різноманітності форм громадської активності.

По-друге, українські дослідники входять у відомий характер сучасного громадянського суспільства. Горизонтальні зв'язки та форми нових комунікацій створюють основу для формування гнучких та ефективних механізмів суспільної самоорганізації. Це особливо важливо в умовах стрімких суспільних трансформацій та криз.

По-третє, інституційний вимір громадянського суспільства розглядається у нерозривному зв'язку з його функціональними характеристиками. Формальні та неформальні інститути громадянського суспільства забезпечують не лише представництво інтересів, але й створюють простір для формування соціального капіталу та розвитку громадянських компетенцій.

Особливої уваги дослідники приділяють тенденціям до посилення ролі громадянського суспільства у забезпеченні інформаційної стійкості та протидії гібридним загрозам. Це сприяє формуванню нових функцій громадянського суспільства, які виходять за межі традиційного розуміння його ролі в демократичній системі.

Визначені теоретичні аспекти та сучасні підходи до розуміння громадянського суспільства набувають особливого практичного значення в

контексті безпрецедентних викликів, з якими зіткнулась Україна внаслідок повномасштабного російського вторгнення. Саме в цих умовах здійснюється активна трансформація функцій та механізмів діяльності громадянського суспільства, що потребує окремого обґрунтованого аналізу.

В умовах російської агресії, як зазначає В. Дем'яненко, громадянське суспільство продемонструвало безпрецедентну здатність до адаптації та мобілізації [29]. Дослідник підкреслює, що саме горизонтальні зв'язки та мережева структура громадянського суспільства забезпечили його надзвичайну ефективність у кризових умовах.

А. Крупник, аналізуючи трансформацію взаємодії між державою та громадянським суспільством, відзначає формування якісно нової моделі партнерства [50]. Науковець наголошує, що в умовах екзистенційної загрози відбулося подолання традиційної недовіри та конфронтації, хоча цей процес супроводжувався певними викликами у сфері координації дій та розподілу повноважень.

О. Чернеженко звертає увагу на правові аспекти трансформації громадянського суспільства, підкреслюючи необхідність удосконалення нормативної бази для забезпечення ефективної діяльності громадських організацій в умовах воєнного стану [99]. На думку дослідника, особливого значення набуває правовий захист волонтерської діяльності та громадських ініціатив.

М. Яковлев досліджуючи роль цифрових технологій у трансформації громадянського суспільства під час війни [104], відзначає активну участь ІТ-спільноти та громадських організацій у забезпеченні кібербезпеки, протидії кібератакам та підтримці критичної інфраструктури держави. Проте, окрім технологічного аспекту, громадянське суспільство відіграє набагато ширшу роль у різних сферах під час війни, що демонструє його значущість та вплив на життя держави і суспільства в таких надзвичайних умовах.

У таблиці 1.1 представлено основні напрями діяльності громадянського суспільства в умовах війни, які демонструють широкий спектр його впливу та

значущість для держави і суспільства.

Таблиця 1.1 – Основні напрями діяльності громадянського суспільства в умовах війни

Напрямок	Зміст діяльності	Приклади реалізації
Оборонна підтримка	Забезпечення ЗСУ матеріально-технічними ресурсами; Координація волонтерської допомоги; Логістична підтримка; Технічна підтримка	Закупівля та доставка спорядження; Створення координаційних центрів; Ремонт техніки; Виробництво захисних конструкцій; Розробка дронів
Гуманітарна допомога	Підтримка цивільного населення; евакуація; забезпечення базових потреб; Пошук житла; Допомога вразливим групам	Створення центрів допомоги ВПО; Організація евакуаційних коридорів; Розподіл гуманітарної допомоги; Створення прихистків; Забезпечення продуктами
Інформаційна безпека	Протидія дезінформації; Моніторинг медіа; Створення контенту; Медіа-підтримка	Фактчекінгові платформи; Розвінчування фейків; Створення інформаційних проблем; Ведення просвітницької діяльності
Міжнародна діяльність	Представництво інтересів України на міжнародній арені; Співпраця з міжнародними організаціями; Залучення міжнародної допомоги; Інформування міжнародної спільноти	Організація міжнародних конференцій; Участь у міжнародних форумах; Співпраця з діаспорою; Проведення інформаційних почуття
Медична підтримка	Забезпечення медичної допомоги; реабілітація; Закупівля ліків; Евакуація поранених	Мобільні медичні бригади; Польові шпитали; Організація реабілітаційних центрів; Забезпечення медикаментами
Психологічна допомога	Психологічна підтримка населення; реабілітація військових; Допомога родинам загиблих; Робота з травмою	Гарячі лінії підтримки; Групи взаємодопомоги; Індивідуальні консультації; Реабілітаційні програми
Документування злочинів	Збір доказів військових злочинів; Опитування свідків; Фото/відеофіксація; Систематизація даних	Створення баз даних пошкоджень; Співпраця з правоохоронцями; Збір свідчень; Експертні дослідження
Кібербезпека	Захист інформаційної інфраструктури; Моніторинг кіберзагроз; Розробка захисних рішень	Протидія кібератакам; Створення резервних систем; Навчання з кібербезпеки; Технічний захист даних
Освітня діяльність	забезпечення безперервності освіти; адаптація освітніх програм; Підтримка освітян	Онлайн-платформи навчання; Організація освітніх хабів; Створення навчальних матеріалів; Підвищення кваліфікації
Відновлення	Відбудова пошкодженої інфраструктури; планування реконструкції; Залучення ресурсів	Реконструкція житла; Відновлення критичної інфраструктури; Розробка проектів відбудови; Створення фондів відновлення

Так, аналізуючи оборонну підтримку як один із ключових напрямків діяльності громадянського суспільства, В. Дем'яненко [29] відзначає безпрецедентну мобілізацію громадських ресурсів для забезпечення потреб Збройних Сил України. Дослідник підкреслює, що саме горизонтальна структура волонтерських мереж забезпечила швидке реагування на нагальні потреби фронту.

М. Яковлев [104] навпаки звертає особливу увагу на технологічну складову оборонної підтримки, наголошуючи на активній участі IT-спільноти у розробці інноваційних рішень для військових потреб. За його спостереженнями, громадські ініціативи часто демонструють більшу гнучкість та швидкість у розробці та впровадженні нових технологічних рішень завдяки державним структурам.

Р. Балабан [14] досліджуючи інституційні механізми координації оборонної підтримки, відзначає формування ефективної системи взаємодії між волонтерськими організаціями та військовими підрозділами. На його думку, саме накладання його чітких комунікаційних каналів та механізмів координації дозволило суттєво підвищити ефективність забезпечення військових потреб.

А. Крупник [50] наголошує на важливості стандартизації процесів оборонної підтримки та необхідності вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення ефективної діяльності волонтерських організацій. Особливу увагу дослідник приділяє питанням прозорості та підзвітності у використанні ресурсів, що є критичним випадком для підтримки довіри суспільства.

Аналізуючи психологічну підтримку та реабілітацію військових О.В. Рудакевич [83] відзначає безпрецедентний масштаб потреби у професійній психологічній допомозі серед військовослужбовців. На думку дослідника, ефективність реабілітаційних програм інакше залежить від комплексного підходу, який включає як індивідуальну роботу з військовими, так і залучення їхньої родини до процесу відновлення.

А. Крупник [50] підкреслює важливість системної взаємодії громадських організацій з державними структурами у сфері психологічної реабілітації.

Дослідник зазначає, що саме громадські організації демонструють найбільшу гнучкість у впровадженні інноваційних методів реабілітації, включаючи використання сучасних технологій та адаптацію міжнародного досвіду до українських реалій.

Особливу увагу варто звернути на створення мережі реабілітаційних центрів, які поєднують психологічну та фізичну реабілітацію. І. Грицай [26] наголошує, що такий комплексний підхід дозволяє досягти значно кращих результатів у відновленні військовослужбовців. При цьому дослідниця відзначає необхідний подальший розвиток професійного потенціалу спеціалістів та вдосконалення координації між ефективними службами.

Проведений аналіз сутності громадянського суспільства та його трансформації в умовах війни дозволяє зробити декілька ключових висновків.

По-перше, російська агресія стала каталізатором безпрецедентної трансформації українського громадянського суспільства, яке продемонструвало надзвичайну адаптивність та ефективність у кризових умовах. Горизонтальні зв'язки та мережева структура забезпечили швидке реагування на виклики воєнного часу.

По-друге, відбулася якісна зміна у взаємодії між державою та громадянським суспільством. Якщо до війни ця взаємодія часто характеризувалася недовірою, то в умовах екзистенційної загрози сформувалася модель ефективного партнерства, хоча й із певними викликами у сфері координації.

По-третє, громадянське суспільство розширило спектр своїх функцій, охопивши нові сфери діяльності – від забезпечення кібербезпеки до психологічної реабілітації військових. Це доведено до високої адаптивності громадських інституцій та їх здатності ефективно відповідати на нові суспільні потреби.

По-четверте, інструмент міжнародної діяльності українського громадянського суспільства набула нового виміру, змінившись на важливий формування міжнародної підтримки України та документування воєнних

злочинів.

Враховуючи запропоновані висновки, на підставі аналізу функціонування громадянського суспільства в умовах війни, спробуємо сформулювати ряд рекомендацій щодо його подальшого розвитку в умовах війни та післявоєнний період.

На інституційному рівні вважаємо за необхідне вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення сталого розвитку громадських організацій. Ця думка базується, в тому числі, на позиції О. Чернеженко [99], який зазначає, що регулювання волонтерської діяльності та механізмів громадсько-державного партнерства наразі потребує особливої уваги.

У сфері організаційного розвитку С. Телешун [93] наголошує на важливості інституціоналізації успішних практик, що виникли під час війни. Це потребує, на нашу думку, розробку механізмів координації, систем комунікації та процедури прийняття рішень у кризових ситуаціях. Саме в цьому напрямку повинні здійснюватися наукові дослідження у сфері публічного управління та адміністрування.

Важливим напрямком розвитку також вважаємо посилення експертного потенціалу громадських організацій. Так, М. Бойчук [15] підкреслює необхідність системної підготовки фахівців у різних сферах діяльності громадянського суспільства – від психологічної реабілітації до цифрової безпеки.

У контексті міжнародної діяльності І. Грицай [26] рекомендує розвивати сталі відносини з міжнародними організаціями та інституціями громадянського суспільства інших країн, що сприятиме ефективнішому партнерству представлення інтересів України на міжнародній арені. Погоджуємося з думкою науковця.

На думку М. Яковлева [104], це не лише підвищити ефективність їхньої діяльності, але й посилити стійкість громадянського суспільства в умовах сучасних викликів.

Безперечно, вважаємо, що розвиток цифрових компетенцій та

технологічного потенціалу громадських організацій вимагає особливої уваги і потребує окремого комплексного наукового дослідження.

1.2 Трансформація публічної влади в процесі суспільного розвитку

Визначивши поняття і структуру громадянського суспільства, враховуючи, як вже зазначалося вище, що ефективність функціонування громадянського суспільства безпосередньо пов'язана з процедурою взаємодії з органами публічної влади, доцільно в межах даного підрозділу з'ясувати сутність й визначення поняття публічної влади задля подальшого аналізу їх взаємодії.

У науковій юридичній літературі поняття «публічна влада» вживається часто, але до цього часу не існує єдиного підходу до його визначення. Так, Г.В.Ф. Гегель зазначав, що «публічність – важливий формувальний засіб для державних інтересів ... через публічність утверджується, перш за все, момент загальної обізнаності».

«Публічність», походить від лат. «publicus», що в перекладі означає «громадський, народний, суспільний, відкритий (гласний)» [88]. Публічний, згідно з тлумачним словником української мови, – той, який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний [89]. Звідси можна зробити висновок, що в юридичному аспекті публічність – це інструмент обізнаності громадськості, народу, суспільства. Погоджуємося з позицією І. А. Куян, що «втрата владою публічності, відірваність її від суспільства, від власного народу ставить під загрозу її верховенство серед інших видів соціальної влади й незалежність від них, та може призвести, зрештою, до втрати нею суверенності [51].

Отже, влада є невід'ємною рисою будь-якого суспільства й необхідною умовою його існування. Проте публічна влада потребує особливої уваги, оскільки саме вона пов'язується з розвитком громадянського суспільства, що є невід'ємною рисою будь-якої демократичної держави.

М. О. Теплюк зазначає, що етимологічно, виходячи зі словникових визначень, публічну владу можна охарактеризувати як владу, відкриту народу та його думкам, суспільну за характером, не приватну, таку, що залучає до управління широкі верстви населення [94].

Із цього визначення випливає, що публічна влада визначається через народовладдя, проте є й інші спірні думки з цього приводу. Наприклад, М. І. Байтін вважав, що «політична, державна влада є різновидом суспільної, публічної влади». Також публічна влада, деякими науковцями, розглядається як синонім державної і політичної влади.

П. П. Шляхтун під публічною владою розуміє владу, яка має суспільний, безособовий і відкритий характер [101], а М. О. Теплюк вважає, що публічна влада – це безпосередньо суспільна влада, яку здійснюють в інтересах підвладних органи чи організації, які уособлюють суспільну владу, уповноважені останніми на реалізацію соціального управління [94].

Один з провідних теоретиків у галузі публічної адміністрації Е. Форстгоффа зазначає, що «... сьогодні відбувається «еміграція» публічної адміністрації зі світу високоформалізованої та високоцентралізованої, ієрархічно структурованої «бюрократичної організації» до світу значною мірою неформальної, децентралізованої, «фрактальної» організації, яка визначається горизонтальними зв'язками та коопераційними відносинами» [102].

Наведена вище позиція підтверджується й висновком Р. М. Максакової про те, що публічну владу за змістом слід розуміти як масову соціальну легітимну владу, що реалізується на основі принципу представництва і ґрунтується на довірі людей та здійснюється на благо суспільства [54]. Щодо державної влади, то ми підтримуємо позиції вчених [44] в тому, що це вид публічної влади.

З огляду на вищенаведене варто чітко визначити спільні й відмінні риси публічної й державної влади.

По-перше, суб'єктом державної влади є держава й виключно органи державної влади, оскільки межі здійснення державної влади у правовій державі передбачені законом, тому державна влада є волевиявленням держави, її органів

і посадових осіб. Суб'єктом публічної влади є, передусім, суспільство (народ), межі її здійснення знаходять фіксацію в нормах публічного права. Метою публічної влади є задоволення загального інтересу.

По-друге, до критеріїв розмежування публічної й державної влади варто віднести такі: інтерес здійснення такої влади, характер та територію. Так, на нашу думку, державна влада має виключно державний інтерес, особовий характер, тобто розповсюджується на конкретний перелік осіб, які знаходяться в межах держави. Публічна влада ж наділена критерієм екстериторіальності й необмеженим колом осіб, на яких вона розповсюджується, а також має публічний інтерес, що підтверджується думкою про те, що публічна влада є система загальної участі населення у вирішенні спільних справ.

Вважаємо, що спільним аспектом між публічною й державною владою є мета працювати заради суспільного блага, для того, щоб не стати владою проти народу чи антинародною. На думку І. Жаровської, публічна влада має комплексний характер здійснюваної діяльності. Органи публічної влади мають право приймати рішення практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства. І хоча предмети ведення і повноваження органів публічної влади можуть варіюватися дуже значно як у різні історичні періоди, так і в різних державах, компетенційні межі публічної влади є загалом широкими [33].

Із цією ознакою тісно пов'язана й інша ознака – публічна влада має універсальний характер. Універсальність означає, що публічна влада здійснюється «завжди і скрізь», на всій території і в будь-який час. Наступною ознакою є монополія нормотворчості. Раніше прийнято було вважати, що тільки органи державної влади мають монополію нормотворчості. Проте в сучасних умовах коректнішим буде розповсюдити цю ознаку на всю публічну владу, оскільки в умовах зростання ролі наддержавних органів влади, організаційного відділення місцевого самоврядування від держави, держава перестає бути єдиним суб'єктом нормотворчості [33].

Зазначене вище дає підставити вважати, що риси публічної й державної влади межують між собою у сфері нормотворчості, універсальності та мети

здійснення.

Публічна влада виникла в результаті тривалого процесу суспільного розвитку і поступово відокремилася від суспільства, набувши власних форм існування. Спочатку влада була невід'ємною частиною суспільства, і рішення приймалися колективно усіма членами спільноти. Однак, з розвитком суспільства і ускладненням суспільних відносин, виникла необхідність в управлінні суспільними справами, що призвело до появи окремої групи людей, які займалися цим управлінням.

Поступово ця група людей відокремилася від суспільства і сформувала власні інститути та механізми здійснення влади. Так виникла публічна влада - система інститутів і механізмів, які здійснюють управління суспільством від імені та в інтересах усього суспільства.

Тож, публічна влада є результатом еволюційного процесу, в ході якого вона трансформувалася із суспільної влади. Як зазначає В. Ф. Погорілко, «публічна влада виникла в процесі еволюції суспільства, коли виникла необхідність в управлінні суспільними справами» [68]. Цю думку підтримує і О. Ф. Скакун, стверджуючи, що «публічна влада є результатом суспільного розвитку, в ході якого вона відокремилася від суспільства і набула власних форм існування» [87].

Отже, публічна влада є результатом еволюційного процесу, в ході якого вона трансформувалася із суспільної влади, відокремилася від суспільства і набула власних форм існування, таких як державна влада, місцеве самоврядування тощо.

Публічна влада, як зазначалося раніше, є системою інститутів і механізмів, які здійснюють управління суспільством від імені та в інтересах усього суспільства. Однак, ця система не є однорідною і включає в себе різні форми реалізації публічної влади.

Однією з найважливіших форм реалізації публічної влади є державна влада. Державна влада здійснюється через систему державних органів та установ, які мають владні повноваження і можуть застосовувати примус для

забезпечення виконання своїх рішень.

Державна влада має низку особливостей, які відрізняють її від інших форм публічної влади. По-перше, вона має суверенітет, тобто верховенство на всій території держави і незалежність у міжнародних відносинах. По-друге, вона має монополію на легітимне застосування примусу. По-третє, вона має власний апарат управління, який складається з професійних державних службовців.

Як зазначає В. В. Копейчиков, «державна влада є різновидом публічної влади, яка реалізується державою через систему її органів та установ» [46]. Цю думку підтримує і М. І. Байтін, стверджуючи, що «державна влада є найважливішою формою публічної влади, яка здійснюється державним апаратом» [13].

Отже, державна влада є специфічною формою реалізації публічної влади, яка здійснюється через систему державних органів та установ і має низку особливостей, які відрізняють її від інших форм публічної влади.

Установча влада також є формою реалізації публічної влади. Як зазначає В. Я. Тацій, «установча влада є особливою формою публічної влади, яка реалізується народом при вирішенні найважливіших питань державного і суспільного життя» [92]. Цю думку підтримує і Ю. М. Тодика, стверджуючи, що «установча влада є складовою частиною публічної влади, яка здійснюється безпосередньо народом» [97].

Установча влада - це влада народу, яка реалізується безпосередньо самим народом при вирішенні найважливіших питань державного і суспільного життя. Вона має первинний характер по відношенню до інших форм публічної влади, оскільки саме народ є джерелом влади в демократичному суспільстві.

Установча влада має низку особливостей, які відрізняють її від інших форм публічної влади:

1. Безпосередній характер.

Установча влада здійснюється безпосередньо народом, без посередництва державних органів чи посадових осіб. Народ приймає рішення на референдумах, виборах, зборах тощо.

2. Верховенство.

Рішення, прийняті в порядку реалізації установчої влади, мають найвищу юридичну силу і є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами права.

3. Всеосяжність.

Установча влада може вирішувати будь-які питання державного і суспільного життя, в тому числі визначати конституційний лад, форму правління, територіальний устрій тощо.

4. Ініціативність.

Реалізація установчої влади може бути ініційована самим народом, без згоди або дозволу державних органів.

Прикладами реалізації установчої влади можуть бути:

- прийняття Конституції на всенародному референдумі;
- обрання глави держави або парламенту на виборах;
- вирішення питання про зміну територіального устрою на референдумі;
- відкликання депутатів або посадових осіб в порядку народної ініціативи тощо.

Отже, установча влада є особливою формою реалізації публічної влади, яка здійснюється безпосередньо народом при вирішенні найважливіших питань державного і суспільного життя. Вона має низку специфічних ознак, таких як безпосередній характер, верховенство, всеосяжність та ініціативність, які відрізняють її від інших форм публічної влади.

Таблиця 1.2 – особливості публічної влади в порівнянні з приватною та громадською владою

Ознака	Публічна влада	Приватна влада	Громадська влада
Суб'єкт	Органи державної влади та місцевого самоврядування	Приватні особи, організації	Громадські об'єднання, організації
Джерело влади	Народ, закони	Власність, економічні ресурси	Авторитет, вплив, довіра

Продовження таблиці 1.2

Ознака	Публічна влада	Приватна влада	Громадська влада
Характер повноважень	Владно-управлінські, загальнообов'язкові	Розпорядчі, в межах власності	Координаційні, представницькі
Сфера дії	Вся територія держави, всі сфери суспільного життя	Певна галузь економіки, окремі сфери приватного життя	Певна сфера громадського життя, окремі питання
Методи здійснення	Правові, адміністративні, примус	Економічні, договірні	Соціально-психологічні, переконання
Відповідальність	Перед народом, законом	Перед власниками, партнерами	Перед членами об'єднання, суспільством
Ресурсна база	Державний бюджет, державна власність	Приватна власність, прибуток	Членські внески, пожертви, гранти
Правова регламентація	Конституція, закони, підзаконні акти	Цивільне, господарське право, договори	Статут, внутрішні документи
Підконтрольність	Парламенту, главі держави, судам, громадськості	Власникам, державним регуляторам в окремих сферах	Членам об'єднання, державі в межах закону
Легітимність	Формується через вибори, референдуми, законність діяльності	Визначається ринком, ефективністю діяльності	Залежить від репутації, результатів діяльності

Ця таблиця демонструє, що публічна влада суттєво відрізняється від інших видів влади за своїм суб'єктом, джерелом, характером повноважень, сферою дії, методами здійснення, відповідальністю, ресурсною базою, правовою регламентацією, підконтрольністю та легітимністю. Вона має владно-управлінський характер, поширюється на всю територію держави і всі сфери суспільного життя, спирається на правові методи і державні ресурси, підконтрольна представницьким органам і формується через демократичні процедури.

Публічна влада трансформована із суспільної в процесі еволюції, а державна й установча влади є видами й формами реалізації. Тому можемо вважати публічну владу посередником (буфером) між суспільством і державою у вирішенні конфліктних питань, які за допомогою її форм здійснення можуть перевести конфлікт у мирний правовий діалог.

Повномасштабна війна в Україні, яка почалася 24 лютого 2022 року, призвела до значних трансформацій публічної влади. Ці зміни можна розглядати в кількох аспектах:

По-перше, це посилення ролі виконавчої влади. В умовах війни зросла роль Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та Ради національної безпеки і оборони України (РНБО). Запроваджено особливий правовий режим воєнного стану, який передбачає розширення повноважень органів виконавчої влади для забезпечення оборони та безпеки держави [75]. Це призвело до певного зміщення балансу влади в бік виконавчої гілки.

По-друге, відбулися зміни в роботі парламенту. Верховна Рада України продовжила свою роботу в умовах війни, ухвалюючи важливі закони для організації оборони, підтримки економіки та соціального захисту громадян. Водночас, діяльність парламенту зазнала певних обмежень через необхідність оперативного реагування на виклики війни та забезпечення єдності політичних сил [18].

По-третє, спостерігалось зміцнення співпраці між центральною та місцевою владою. Війна показала важливість ефективної взаємодії між органами центральної влади та місцевого самоврядування. Місцева влада відіграла ключову роль у організації оборони, забезпеченні функціонування критичної інфраструктури та наданні допомоги населенню [48]. Це сприяло зміцненню вертикалі публічної влади та підвищенню її ефективності.

По-четверте, фактом стало підвищення ролі громадянського суспільства. Під час війни громадянське суспільство продемонструвало високу активність та самоорганізацію. Волонтерські та громадські організації взяли на себе значну частину функцій з забезпечення обороноздатності, гуманітарної допомоги та підтримки населення [23]. Все це в сукупності свідчить про зростання впливу громадянського суспільства на публічну владу та формування нових форм їх взаємодії.

По-п'яте, цифровізація публічної влади. Війна прискорила процеси

цифрової трансформації публічної влади. Більшість адміністративних послуг та комунікацій між владою і громадянами перейшли в онлайн-формат, що сприяло підвищенню ефективності та прозорості влади [36]. Цифрові технології також відіграли важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки та протидії ворожій пропаганді.

Повномасштабна війна в Україні призвела до значних трансформацій публічної влади, які проявилися у посиленні ролі виконавчої влади, змінах у роботі парламенту, зміцненні співпраці між центральною та місцевою владою, підвищенні ролі громадянського суспільства та цифровізації публічної влади. Ці трансформації відображають адаптацію публічної влади до викликів війни та пошук нових форм її організації та функціонування.

Отже, резюмуючи зазначимо, що аналіз наукових думок дозволяє стверджувати, що публічна влада виникла в результаті тривалого процесу суспільного розвитку, в ході якого вона трансформувалася із суспільної влади, відокремилася від суспільства і набула власних форм існування, таких як державна влада та установча влада.

Державна влада є специфічною формою реалізації публічної влади, яка здійснюється через систему державних органів та установ і має низку особливостей, зокрема, суверенітет, монополію на легітимне застосування примусу та власний апарат управління.

Установча влада є особливою формою реалізації публічної влади, яка належить безпосередньо народу і реалізується ним при вирішенні найважливіших питань державного і суспільного життя. Вона має низку специфічних ознак, таких як безпосередній характер, верховенство, всеосяжність та ініціативність.

Порівняльний аналіз публічної, приватної та громадської влади демонструє, що публічна влада суттєво відрізняється від інших видів влади за своїм суб'єктом, джерелом, характером повноважень, сферою дії, методами здійснення, відповідальністю, ресурсною базою, правовою регламентацією, підконтрольністю та легітимністю.

Таким чином, публічна влада є складним і динамічним явищем, яке перебуває в процесі постійної еволюції та трансформації відповідно до суспільних потреб і викликів. Розуміння сутності та особливостей публічної влади, її форм реалізації та відмінностей від інших видів влади є важливим для ефективного функціонування системи публічного управління та забезпечення суспільного розвитку.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1 Нормативно-правові засади взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством

Здійснений у першому розділі аналіз сутності громадянського суспільства та його трансформації в умовах війни створює теоретичне підґрунтя для дослідження практичних механізмів взаємодії між органами публічної влади та громадянськими інституціями.

Особливої актуальності це питання набуває з огляду на безпрецедентний рівень співпраці між державою та громадянським суспільством у протидії російській агресії.

Якісно нові форми державно-громадського партнерства, що виникли в умовах воєнного стану, потребують належного нормативно-правового забезпечення та інституційного оформлення. При цьому важливо зберегти гнучкість та адаптивність механізмів взаємодії, які продемонстрували свою ефективність у кризових умовах.

Дослідження нормативно-правових засад та інституційних форм взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством набуває особливого значення з кількох фундаментальних причин.

По-перше, в умовах воєнного стану відбулася безпрецедентна трансформація форм взаємодії між державою та громадськістю. Як свідчить практика, традиційні механізми співпраці виявилися недостатньо гнучкими для реагування на нові виклики.

Це підтверджується дослідженнями І. Жаровської [34], яка відзначає появу нових форм громадської активності, що потребують належного правового

регулювання.

По-друге, євроінтеграційний курс України вимагає системного оновлення нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів. М. Лациба [52] справедливо наголошує, що ефективна взаємодія влади та громадськості є одним із ключових критеріїв демократичного розвитку в розумінні ЄС.

По-третє, процеси децентралізації створюють нові можливості для розвитку місцевої демократії, але водночас вимагають чіткого правового регулювання механізмів громадської участі на місцевому рівні. О. Пухкал [77] підкреслює необхідність забезпечення єдиних стандартів такої взаємодії при збереженні можливостей для врахування місцевої специфіки.

По-четверте, цифрова трансформація публічного управління відкриває нові перспективи для громадської участі, але створює і нові виклики у сфері правового регулювання. Д. Ковальчук [38] обґрунтовано вказує на необхідність створення правових механізмів захисту даних та забезпечення кібербезпеки в процесі цифрової взаємодії.

З огляду на це, дослідження правових засад взаємодії влади та громадськості є не просто теоретичним завданням, а нагальною практичною потребою для забезпечення ефективного функціонування демократичних інститутів в умовах множинних викликів сучасності.

Основою нормативно-правового забезпечення взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством в Україні є низка законодавчих актів. С. Третяк звертає увагу на наявність значного масиву нормативних документів різного рівня, що регулюють окремі аспекти такої взаємодії [98].

Аналізуючи систему правового регулювання, варто погодитись із В. Кравчуком [49], який виділяє три рівні нормативного забезпечення: конституційний, законодавчий та підзаконний.

На конституційному рівні закріплені базові принципи участі громадян в управлінні державними справами, проте їх практична реалізація потребує детальної регламентації в спеціальному законодавстві.

Крім того, науковець наголошує на фрагментарності нормативно-правової бази взаємодії влади та громадянського суспільства [49].

З цією позицією можна частково погодитись, оскільки дійсно існує розпорошеність норм у різних нормативно-правових актах. Проте така ситуація є об'єктивним наслідком динамічного розвитку форм взаємодії, особливо в умовах війни, коли нові практики потребують оперативного правового регулювання.

О. Пухкал, досліджуючи законодавчий рівень регулювання, відзначає наявність суттєвих прогалин у правовому забезпеченні нових форм взаємодії [77]. Критично оцінюючи цю позицію, варто зазначити, що проблема полягає не стільки у відсутності правових норм, скільки у їх неузгодженості та подекуди суперечливості.

Науковець також підкреслює потребу вдосконалення процедур громадської участі та контролю [77]. Це твердження є слушним, але потребує конкретизації щодо механізмів реалізації, особливо в контексті забезпечення балансу між відкритістю та вимогами безпеки.

Особливої уваги заслуговує питання підзаконного регулювання механізмів взаємодії. Н. Розумний справедливо вказує на надмірну зарегульованість окремих процедур при одночасній відсутності чітких механізмів реалізації законодавчих норм [79]. Крім того, він звертає увагу на необхідність законодавчого закріплення нових форм електронної демократії.

З такими твердженнями важко не погодитись, оскільки практика демонструє, що саме на рівні підзаконних актів часто виникають бюрократичні перешкоди для ефективної взаємодії. Що ж стосується законодавчого закріплення нових форм демократії, то будучи актуальною, ця позиція всеж потребує критичного осмислення.

Хоча діджиталізація демократичних процесів є важливою, досвід показує, що надмірна формалізація може знижувати гнучкість та ефективність онлайн-механізмів участі. Доцільніше створити рамкове регулювання, яке б визначало основні принципи та стандарти електронної участі.

В. Кравчук та М. Лациба акцентують увагу на необхідності гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами [49,52]. Розвиваючи дану думку, І. Жаровська наголошує на важливості адаптації законодавства також умов воєнного стану [34].

Підтримуємо дані позиції, оскільки євроінтеграційний курс України вимагає системного оновлення правової бази. Однак важливо зберегти ті унікальні механізми взаємодії, які довели свою ефективність в українських реаліях.

С. Третяк звертає увагу на необхідність вдосконалення нормативного регулювання електронних форм взаємодії, зокрема через оновлення Положення про електронні консультації [98]. Він пропонує створити єдиний системного документ для регулювання взаємодії влади та громадськості.

Ця позиція заслуговує на підтримку, оскільки діджиталізація процесів взаємодії вимагає чітких правових механізмів забезпечення. Однак, слід врахувати, що створення єдиного документа може призвести до надмірної бюрократизації та втрати гнучкості у реагуванні на нові виклики. Більш доцільним видається вдосконалення існуючої системи нормативно-правових актів з чітким розмежуванням сфер регулювання.

Правові засади взаємодії громадянського суспільства й органів публічної влади включають сукупність законів, підзаконних актів та інших нормативно-правових документів, що регулюють відносини між ними, визначають їхні права, обов'язки та механізми взаємодії у процесі формування та реалізації державної політики.

Основні нормативно-правові акти, що регулюють взаємодію органів влади з інститутами громадянського суспільства в Україні, та їх недоліки представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – нормативно-правові акти, що регулюють взаємодію органів влади з інститутами громадянського суспільства в Україні

Нормативно-правовий акт	Ключові положення	Недоліки та прогалини
Конституція України від 28.06.1996 р. [45]	- Право на участь в управлінні державними справами (ст. 38); Право на свободу об'єднання (ст. 36)	- Декларативний характер норм, відсутність конкретних механізмів реалізації
Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI [69]	- Правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання; Порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань	- Не врегульовує питання фінансування та звітності громадських об'єднань;- Не передбачає механізмів участі громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної політики]
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [74]	- Форми участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення (громадські слухання, місцеві ініціативи, органи самоорганізації населення тощо)	- Недостатня деталізація процедур реалізації форм участі;- Відсутність обов'язковості врахування результатів громадської участі
Постанова КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 р. № 996 [71]	- Порядок проведення консультацій з громадськістю;- Залучення інститутів громадянського суспільства до формування та реалізації державної політики	- Формальний характер багатьох консультацій;- Відсутність механізмів врахування результатів консультацій при прийнятті рішень
Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26.02.2016 р. № 68/2016 [76]	- Завдання щодо створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства; Налагодження ефективної взаємодії з інститутами громадянського суспільства;- Залучення громадськості до формування та реалізації державної політики	- Декларативний характер, відсутність конкретних механізмів реалізації; Невизначеність джерел та обсягів фінансування заходів
Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI [70]	- Право на доступ до інформації, якою володіють органи влади;- Порядок і підстави обмеження доступу до інформації;- Контроль за дотриманням права на доступ до публічної інформації	- Недосконалість процедури оскарження відмови у доступі до інформації; Не завжди дотримуються строки надання відповіді на запит
Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР [73]	- Право громадян на звернення до органів влади;- Види звернень і порядок їх розгляду; Відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян	- Не передбачає електронної форми звернення; Недостатньо дієві механізми притягнення до відповідальності за порушення порядку розгляду звернень

Продовження таблиці 2.1

Нормативно-правовий акт	Ключові положення	Недоліки та прогалини
Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. № 1160-IV [72]	- Участь громадськості у формуванні та реалізації державної регуляторної політики;- Оприлюднення проектів регуляторних актів для громадського обговорення; Відстеження результативності регуляторних актів із залученням громадськості	- Недостатній рівень залучення громадськості до оцінки регуляторного впливу ; Формальний характер громадських обговорень проектів регуляторних актів]

Аналіз конкретних нормативно-правових актів у сфері регулювання взаємодії влади та громадянського суспільства, варто почати з базового Закону України «Про громадські об'єднання». М. Лациба відзначає, що цей закон створив правове підґрунтя для інституціоналізації громадських організацій, проте потребує оновлення з урахуванням сучасних викликів [52]. З цією позицією можна погодитись, особливо в контексті необхідності врегулювання нових форм громадської активності, що виникли під час війни.

Закон України «Про доступ до публічної інформації», як зазначає В. Кравчук [49], став важливим інструментом забезпечення прозорості влади, але механізми його реалізації в умовах воєнного стану потребують суттєвого доопрацювання. Критично оцінюючи цю позицію, варто додати, що проблема полягає у необхідності збалансування вимог інформаційної відкритості та безпекових обмежень.

Особливої уваги заслуговує Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». О. Пухкал справедливо вказує на необхідність оновлення процедур проведення консультацій з громадськістю, особливо в частині впровадження електронних форм участі [77].

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затверджена Указом Президента України, на думку Р. Петрова [66], створює стратегічні рамки для розвитку взаємодії, але потребує оновлення механізмів реалізації. Критично аналізуючи цю позицію, варто відзначити, що

документ дійсно визначає важливі напрями розвитку, проте недостатньо враховує реалії воєнного стану та нові форми громадської активності.

Важливим елементом правового регулювання є Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. І. Жаровська підкреслює необхідність розширення можливостей громадської експертизи та вдосконалення механізмів врахування її результатів [34]. З цим твердженням варто погодитись, особливо враховуючи зростаючу роль громадського контролю в умовах воєнного стану.

Закон України «Про волонтерську діяльність», як зазначає Д. Ковальчук [38], потребує суттєвого оновлення з урахуванням масштабного розвитку волонтерського руху під час війни. Критичний аналіз показує, що існуюче регулювання не відповідає реальним потребам волонтерських організацій, особливо в питаннях міжнародної співпраці та координації діяльності.

Аналізуючи регіональний та місцевий рівні нормативного регулювання взаємодії влади з громадськістю, варто відзначити значні відмінності у підходах різних територіальних громад. Н. Розумний звертає увагу на те, що місцеві нормативні акти часто демонструють більшу гнучкість та інноваційність порівняно з загальнодержавним регулюванням [79].

В. Кравчук, досліджуючи статuti територіальних громад, відзначає різноманітність механізмів громадської участі, закріплених на місцевому рівні [49]. Критично оцінюючи цю позицію, варто зазначити, що така різноманітність має як позитивні аспекти (врахування місцевої специфіки), так і негативні (відсутність єдиних стандартів).

Особливої уваги заслуговують місцеві положення про громадський бюджет (бюджет участі). О. Пухкал підкреслює, що цей інструмент став одним із найбільш успішних прикладів нормативного забезпечення громадської участі на місцевому рівні [77]. З цим твердженням можна погодитись, оскільки практика показує високу ефективність таких механізмів у залученні громадськості до прийняття рішень.

Водночас, як слушно зауважує І. Жаровська, існує проблема узгодження місцевих нормативних актів із законодавством воєнного стану [34]. Особливо це стосується процедур проведення громадських слухань, консультацій та інших форм безпосередньої участі громадян.

Аналіз нормативно-правових актів різного рівня демонструє складність та багаторівневність системи правового регулювання взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством. О. Пухкал [77] відзначає особливу важливість місцевого рівня регулювання, де безпосередньо реалізуються механізми громадської участі.

Н. Розумний наголошує на необхідності системного підходу до аналізу місцевих нормативних актів, що дозволяє виявити як кращі практики, так і проблемні аспекти регулювання [79]. Такий аналіз особливо важливий в умовах децентралізації, коли територіальні громади отримують більше повноважень у визначенні форм взаємодії з громадськістю.

Для більш чіткого розуміння особливостей місцевого нормативного регулювання доцільно розглянути порівняльну характеристику підходів різних типів територіальних громад до регламентації механізмів громадської участі.

Таблиця 2.2 – порівняльний аналіз місцевих нормативних актів щодо взаємодії з громадськістю

Критерій аналізу	Великі міста	Середні міста	Малі міста та ОТГ
Статути територіальних громад	Детальна регламентація форм участі; Чіткі процедури; Інноваційні механізми	Базові форми участі; Стандартні процедури	Спрощені механізми; Часто відсутні деталізовані процедури
Громадський бюджет	Розвинені електронні платформи; Значні бюджети; Детальні процедури	Змішані форми голосування; Обмежені бюджети	Переважно офлайн процедури; Мінімальні бюджети
Громадські слухання	Комбіновані онлайн/офлайн формати; Трансляції; Електронна реєстрація	Традиційний формат; Базова документація	Спрощені процедури; Мінімальні вимоги

Продовження таблиці 2.2

Критерій аналізу	Великі міста	Середні міста	Малі міста та ОТГ
Консультації з громадськістю	Багаторівнева система; Експертні ради; Онлайн-платформи	Галузеві консультації; Обмежене коло учасників	Ситуативні консультації; Неформалізовані процедури
Електронні петиції	Інтегровані платформи; Низький поріг підписів; Швидке реагування	Окремі електронні системи; Середній поріг	Часто відсутні; Високий поріг
Звітування перед громадою	Комплексні звіти; Онлайн-трансляції; Інфографіка	Щорічний звіт	
Статути територіальних громад	Детальна регламентація форм участі; Чіткі процедури; Інноваційні механізми	Базові форми участі; Стандартні процедури	Спрощені механізми; Часто відсутні деталізовані процедури
Громадський бюджет	Розвинені електронні платформи; Значні бюджети; Детальні процедури	Змішані форми голосування; Обмежені бюджети	Переважно офлайн процедури; Мінімальні бюджети
Громадські слухання	Комбіновані онлайн/офлайн формати; Трансляції; Електронна реєстрація	Традиційний формат; Базова документація	Спрощені процедури; Мінімальні вимоги
Консультації з громадськістю	Багаторівнева система; Експертні ради; Онлайн-платформи	Галузеві консультації; Обмежене коло учасників	Ситуативні консультації; Неформалізовані процедури
Електронні петиції	Інтегровані платформи; Низький поріг підписів; Швидке реагування	Окремі електронні системи; Середній поріг	Часто відсутні; Високий поріг
Звітування перед громадою	Комплексні звіти; Онлайн-трансляції; Інфографіка	Щорічний звіт	Формальні звіти; Мінімальна інформація

Представлений порівняльний аналіз місцевих нормативних актів демонструє значну диференціацію у підходах до регулювання взаємодії влади з громадськістю залежно від розміру та спроможності територіальних громад. Як слушно зауважує Н. Розумний [79], така ситуація створює ризики нерівного доступу громадян до механізмів участі в управлінні місцевими справами.

Водночас, наявність розвинених механізмів громадської участі у великих містах може слугувати орієнтиром для розвитку відповідних практик у менших громадах. О. Пухкал підкреслює важливість поширення успішного досвіду та

створення типових процедур, які б враховували специфіку різних типів територіальних громад [77].

Критично оцінюючи виявлені відмінності, варто погодитись із В. Кравчуком [35] щодо необхідності встановлення мінімальних стандартів громадської участі на загальнодержавному рівні при збереженні можливості для місцевих громад розвивати додаткові механізми взаємодії з урахуванням місцевої специфіки та наявних ресурсів.

Підбиваючи підсумок зазначимо, що проведений аналіз виявив низку позитивних тенденцій у розвитку правового регулювання взаємодії влади та громадськості. Передусім варто відзначити формування комплексної системи нормативно-правових актів різного рівня, що створює базові рамки для інституціоналізації такої взаємодії. Особливо важливим досягненням є розвиток місцевого регулювання, що дозволяє враховувати специфіку різних територіальних громад та впроваджувати інноваційні механізми участі.

Водночас дослідження виявило суттєві проблеми у правовому забезпеченні взаємодії. Існуюча нормативно-правова база характеризується фрагментарністю та неузгодженістю, що створює перешкоди для ефективної реалізації механізмів взаємодії. Особливо гостро ця проблема проявляється в умовах воєнного стану, коли виникають нові форми громадської активності, що потребують адекватного правового регулювання.

Специфічні виклики у сфері правового регулювання взаємодії влади та громадськості значною мірою пов'язані з цифровою трансформацією публічного управління. На думку Д. Ковальчука [38], впровадження електронних форм участі вимагає не лише технологічних рішень, але й відповідного правового забезпечення. Особливо це стосується питань захисту персональних даних, кібербезпеки та верифікації учасників онлайн-консультацій.

Суттєвим викликом залишається значна диференціація у регулюванні механізмів взаємодії на місцевому рівні. В. Кравчук [49] справедливо відзначає, що така ситуація створює нерівні можливості для громадської участі в різних територіальних громадах. Водночас досвід великих міст демонструє потенціал

для розвитку ефективних механізмів взаємодії, що може бути адаптований до потреб менших громад.

Перспективи розвитку правового регулювання пов'язані насамперед із необхідністю систематизації нормативної бази та її адаптації до нових реалій. О. Пухкал [77] наголошує на важливості збереження балансу між встановленням єдиних стандартів взаємодії та забезпеченням гнучкості для врахування місцевої специфіки. Особливого значення набуває розвиток правових механізмів підтримки громадських ініціатив у сфері національної безпеки та оборони. Російська агресія стала каталізатором безпрецедентних змін у формах та методах взаємодії держави і громадськості, виявивши як сильні сторони існуючих механізмів, так і їхні суттєві недоліки.

Євроінтеграційні процеси також вимагають системного оновлення нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів, що особливо важливо в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС.

В результаті проведеного дослідження можна сформулювати ряд рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством.

На законодавчому рівні необхідне прийняття рамкового закону про взаємодію органів публічної влади з громадянським суспільством, який би визначав базові принципи, форми та механізми такої взаємодії. І. Жаровська [34] справедливо наголошує, що такий закон має враховувати як традиційні, так і нові форми громадської участі, що виникли в умовах війни.

Важливим напрямом є вдосконалення нормативного регулювання електронних форм взаємодії. Р. Петров [66] підкреслює необхідність створення єдиних стандартів для електронних платформ участі, що забезпечували б їх інтегрованість та захищеність. Це дозволить підвищити ефективність цифрової взаємодії та розширити можливості громадської участі.

На місцевому рівні доцільним є розроблення модельних нормативних актів, які б встановлювали мінімальні стандарти громадської участі та могли бути адаптовані до потреб конкретних громад. Особливу увагу варто приділити

механізмам координації між різними рівнями управління та забезпеченню ефективного зворотного зв'язку.

Зазначені рекомендації спрямовані на створення цілісної та ефективної системи правового регулювання взаємодії влади та громадськості, що відповідає б сучасним викликам та забезпечувала сталий розвиток демократичних інститутів в Україні.

2.2 Особливості функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану

Проведений аналіз нормативно-правових засад взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством створює підґрунтя для дослідження практичних механізмів та інституційних форм такої взаємодії. Особливої актуальності це питання набуває в умовах воєнного стану, коли традиційні форми співпраці зазнають суттєвої трансформації.

Якщо нормативно-правова база визначає загальні рамки взаємодії, то саме інституційні форми забезпечують її практичну реалізацію. При цьому, як зазначає О. Пухкал [77], в умовах війни виникає потреба у більш гнучких та адаптивних механізмах співпраці, що можуть оперативно реагувати на нові виклики.

Дослідження особливостей функціонування механізмів взаємодії в умовах воєнного стану дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих інституційних форм, але й виявити нові практики, що можуть бути корисними для подальшого розвитку системи державно-громадського партнерства.

Проведений аналіз нормативно-правових засад взаємодії органів публічної влади з громадянським суспільством створює підґрунтя для дослідження практичних механізмів та інституційних форм такої взаємодії. Особливої

актуальності це питання набуває в умовах воєнного стану, коли традиційні форми співпраці зазнають суттєвої трансформації.

Якщо нормативно-правова база визначає загальні рамки взаємодії, то саме інституційні форми забезпечують її практичну реалізацію. При цьому, як зазначає О. Пухкал [77], в умовах війни виникає потреба у більш гнучких та адаптивних механізмах співпраці, що можуть оперативно реагувати на нові виклики.

Дослідження особливостей функціонування механізмів взаємодії в умовах воєнного стану дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих інституційних форм, але й виявити нові практики, що можуть бути корисними для подальшого розвитку системи державно-громадського партнерства.

В умовах воєнного стану відбулася суттєва трансформація традиційних інституційних форм взаємодії між владою та громадськістю. В. Кравчук [49] відзначає формування нових моделей співпраці, орієнтованих на оперативне реагування на безпекові виклики та гуманітарні потреби. З цією позицією варто погодитись, оскільки практика демонструє дійсно високу ефективність нових форм взаємодії, особливо у сфері забезпечення оборонних потреб. Так, І. Жаровська [34] наводить статистичні дані, що демонструють значне прискорення процесів забезпечення військових підрозділів необхідним обладнанням завдяки координації через волонтерські хаби. Середній час від виявлення потреби до її задоволення скоротився з кількох тижнів до 3-5 днів.

Р. Петров [66] документує успішні кейси взаємодії територіальної оборони з волонтерськими організаціями, де завдяки новим механізмам координації вдалося забезпечити оперативне реагування на критичні потреби підрозділів. Дослідник наводить приклади створення ефективних логістичних ланцюгів, що поєднують можливості державних структур та громадських організацій.

М. Лациба [52] підкреслює перевагу мережевих форм взаємодії над традиційними ієрархічними структурами. Це твердження заслуговує на увагу, проте потребує критичного осмислення. Хоча мережеві структури дійсно демонструють більшу гнучкість, відсутність чіткої ієрархії іноді призводить до

проблем з координацією та дублювання функцій.

О. Пухкал [77] пропонує структурування нових інституційних форм за трьома напрямками: координаційні штаби, волонтерські хаби та цифрові платформи. Такий підхід має раціональне зерно, але видається дещо спрощеним. Практика показує, що часто ці форми переплітаються та утворюють більш складні гібридні структури взаємодії. Особливо це помітно у великих містах, де формуються багаторівневі системи координації зусиль влади та громадськості.

Інституційні форми взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства представляють собою комплексне поняття в теорії публічного управління. М. Лациба [52] визначає їх як системно організовані, нормативно закріплені та регулярно відтворювані практики взаємодії між владними структурами та громадськістю. На думку дослідника, ключовою характеристикою таких форм є їх інституціоналізація – тобто закріплення як у формальних процедурах, так і в сталих суспільних практиках.

В. Кравчук [49] розширює це розуміння, підкреслюючи, що інституційні форми включають не лише організаційні структури та процедури, але й усталені моделі поведінки, норми взаємодії та механізми координації. З такою позицією варто погодитись, оскільки вона відображає багатовимірність досліджуваного явища.

О. Василенко [21] додає важливий аспект, наголошуючи на динамічному характері інституційних форм взаємодії. Дослідник справедливо зауважує, що ці форми еволюціонують під впливом суспільних змін та викликів, зберігаючи при цьому свою інституційну сутність. Особливо яскраво це проявляється в умовах воєнного стану, коли традиційні форми взаємодії адаптуються до нових реалій, зберігаючи базові інституційні характеристики.

Таблиця 2.3 – основні характеристики інституційних форм взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства

Характеристика	Зміст	Практичний прояв
Нормативна закріпленість	Наявність правової регламентації форм взаємодії	Закони, положення, статuti, регламенти

Продовження таблиці 2.3

Характеристика	Зміст	Практичний прояв
Системність	Упорядкованість та взаємопов'язаність елементів взаємодії	Чіткі процедури, механізми координації, розподіл функцій
Регулярність	Постійний характер взаємодії	Планові засідання, регулярні консультації, систематичний моніторинг
Організаційна оформленість	Наявність визначених структур та механізмів	Громадські ради, координаційні центри, робочі групи
Ресурсне забезпечення	Матеріальна та організаційна підтримка	Бюджетне фінансування, технічне забезпечення, кадровий потенціал
Процедурна визначеність	Наявність усталених алгоритмів взаємодії	Регламенти роботи, порядок прийняття рішень, механізми контролю
Інформаційна відкритість	Прозорість процесів взаємодії	Публічна звітність, доступ до інформації, комунікаційні канали
Результативність	Спрямованість на досягнення конкретних цілей	Вимірювані показники ефективності

Аналізуючи характеристики інституційних форм взаємодії, варто детально розглянути кожен з них.

Нормативна закріпленість є фундаментальною характеристикою, що забезпечує легітимність взаємодії. В. Кравчук [49] підкреслює, що саме правова регламентація перетворює спонтанні форми співпраці на інституційні механізми. З цією позицією варто погодитись, однак важливо зауважити, що надмірна формалізація може знижувати гнучкість взаємодії.

Системність, за визначенням М. Лациби [52], передбачає не просто наявність окремих елементів взаємодії, а їх логічну впорядкованість та взаємопов'язаність. Практика підтверджує це твердження, демонструючи вищу ефективність тих форм взаємодії, де чітко визначені механізми координації та розподілу функцій.

Регулярність взаємодії, як відзначає О. Василенко [21], забезпечує сталість та передбачуваність відносин між владою та громадськістю. Водночас Г. Тимченко [95] справедливо зауважує, що в умовах кризових ситуацій важливо зберігати можливість позапланових, оперативних контактів.

Організаційна оформленість, як підкреслює С. Міщенко [62], забезпечує інституційну спроможність механізмів взаємодії. На думку дослідника,

наявність чітких організаційних структур створює основу для сталої співпраці. А. Романенко [41] доповнює цю позицію, наголошуючи на важливості гнучкості організаційних форм в умовах кризових ситуацій.

Ресурсне забезпечення, за оцінкою К. Павленка [63], є критичним фактором ефективності інституційних форм взаємодії. Дослідник наводить приклади, коли брак ресурсів призводив до формалізації співпраці. Водночас О. Деркач [30] звертає увагу на необхідність диверсифікації джерел ресурсного забезпечення.

Процедурна визначеність, як зазначає Л. Михайленко [58], забезпечує передбачуваність та ефективність взаємодії. М. Борисенко [17] доповнює цю думку, підкреслюючи важливість балансу між чіткістю процедур та їх адаптивністю до змінних умов.

Інформаційна відкритість, на думку В. Степаненка [91], є не лише характеристикою, але й передумовою ефективної взаємодії. Н. Ковальчук [41] розвиває цю тезу, наголошуючи на важливості двосторонньої комунікації.

Аналіз наукових підходів до розуміння характеристик інституційних форм взаємодії демонструє різноманітність поглядів дослідників щодо їх сутності та значення. Важливо розглянути ці підходи системно, виявляючи як спільні позиції, так і відмінності у трактуванні ключових характеристик.

Науковці по-різному оцінюють значущість окремих характеристик інституційних форм взаємодії, що зумовлено специфікою їхніх дослідницьких підходів та особливостями аналізованого досвіду. Систематизація цих поглядів дозволяє сформулювати більш повне розуміння сутності досліджуваного явища.

Для узагальнення різних наукових позицій щодо характеристик інституційних форм взаємодії доцільно представити їх у вигляді порівняльної таблиці, яка дозволить виявити як спільні погляди, так і відмінності у підходах різних дослідників.

Таблиця 2.4 – наукові підходи до характеристик інституційних форм взаємодії

Характеристика	Автор	Зміст підходу	Критична оцінка
Організаційна оформленість	С. Міщенко [62]	Наголошує на важливості чітких організаційних структур	Підхід актуальний для стабільних умов, але потребує доповнення механізмами гнучкості
	А. Романенко [80]	Підкреслює необхідність адаптивності організаційних форм	Важливий акцент на кризовому менеджменті
Ресурсне забезпечення	К. Павленко [63]	Визначає критичність ресурсної бази для ефективності	Не враховує потенціал залучення альтернативних ресурсів
	О. Деркач [30]	Наголошує на диверсифікації ресурсних джерел	Практично обґрунтований підхід
Процедурна визначеність	Л. Михайленко [58]	Акцентує на стандартизації процедур	Ризик надмірної бюрократизації
	М. Борисенко [17]	Пропонує баланс між чіткістю та гнучкістю	Оптимальний підхід для сучасних умов
Інформаційна відкритість	В. Степаненко [91]	Розглядає як базову передумову взаємодії	Потребує врахування безпекових обмежень
	Н. Ковальчук [41]	Наголошує на двосторонності комунікації	Важливий акцент на зворотному зв'язку

Після систематизації наукових підходів до характеристик інституційних форм взаємодії важливо проаналізувати, як ці характеристики проявляються в сучасних умовах, особливо в контексті воєнного стану.

В. Степаненко [91] відзначає трансформацію традиційних форм взаємодії під впливом безпекових викликів. Дослідник наголошує на появі нових гібридних форм, що поєднують формальні процедури з гнучкими механізмами реагування на кризові ситуації. З цією позицією варто погодитись, оскільки практика демонструє ефективність таких адаптивних форм взаємодії.

М. Борисенко [17] підкреслює важливість збереження базових інституційних характеристик навіть в умовах кризового реагування. Водночас Н. Ковальчук [41] звертає увагу на необхідність переосмислення традиційних підходів до організації взаємодії з урахуванням нових реалій.

К. Павленко [63] пропонує розглядати сучасні інституційні форми взаємодії як динамічні системи, що здатні адаптуватися до змінних умов. Критично оцінюючи цю позицію, варто зазначити, що така адаптивність не повинна призводити до втрати основних інституційних ознак.

Аналізуючи сучасні інституційні форми взаємодії в умовах воєнного стану, варто розглянути конкретні приклади їх реалізації.

Координаційний штаб з гуманітарних та соціальних питань, створений при Київській міській військовій адміністрації, як зазначає О. Деркач [30], продемонстрував ефективне поєднання формальних процедур та гнучких механізмів реагування. За перші місяці роботи штабу було опрацьовано понад 50 000 звернень та налагоджено взаємодію з 200+ громадськими організаціями.

М. Борисенко [17] провів аналіз діяльності Координаційного центру волонтерів у Львові, який об'єднав зусилля місцевої влади та громадських організацій у роботі з внутрішньо переміщеними особами. Центр запровадив інноваційну модель «єдиного вікна» для надання допомоги, що дозволило протягом березня-квітня 2022 року забезпечити підтримкою понад 200 000 ВПО.

Особливої уваги заслуговує досвід Харкова, який перебуває на передовій протистояння російській агресії. Варто відзначити унікальні форми взаємодії влади та громадськості, що сформувалися в умовах постійних обстрілів та безпосередньої близькості до зони бойових дій.

В. Степаненко [91] провів дослідження діяльності Харківського регіонального штабу координації гуманітарної допомоги, який об'єднав зусилля міської влади, волонтерських організацій та бізнесу. Результативність цієї співпраці підтверджується конкретними показниками: за 2022 рік було створено 50 центрів видачі гуманітарної допомоги, через які підтримку отримали понад 300 000 харків'ян.

Особливо ефективною, як зазначає Л. Михайленко [58], виявилася харківська модель «мобільних груп реагування». Ці групи, що включають представників комунальних служб, громадських організацій та волонтерів, забезпечують оперативне реагування на наслідки обстрілів. За даними міської

влади, такий формат дозволив скоротити час реагування на надзвичайні ситуації втричі.

На думку Н. Ковальчук [41] унікальним є також досвід створення у Харкові «Центру підтримки прифронтових громад», який координує допомогу населеним пунктам Харківської області, що знаходяться безпосередньо на лінії зіткнення. Завдяки цій ініціативі протягом 2022-2023 років вдалося забезпечити базові потреби мешканців 47 прифронтових населених пунктів.

Взаємодія влади та громадськості є важливою складовою ефективного функціонування демократичного суспільства. Особливо актуальним це питання стає в умовах кризових ситуацій, таких як військовий конфлікт. Прифронтовий Харків, який опинився в епіцентрі збройного протистояння на сході України, потребує налагодження дієвих механізмів координації між органами влади та інститутами громадянського суспільства для вирішення нагальних проблем та забезпечення сталого розвитку міста.

У таблиці 2.3 представлено основні механізми координації взаємодії влади та громадськості, які можуть бути застосовані у прифронтовому Харкові. Кожен з цих механізмів має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при їх впровадженні та використанні.

Таблиця 2.5 – механізми координації взаємодії влади та громадськості у прифронтовому Харкові

Механізм координації	Опис	Переваги	Недоліки
Робочі групи за участю представників влади та громадськості	Створення спільних робочих груп для вирішення конкретних проблем та завдань	- Забезпечує прямий діалог та співпрацю між владою та громадськістю;- Дозволяє оперативно реагувати на виклики;- Сприяє пошуку консенсусних рішень	- Потребує значних організаційних зусиль; Може бути неефективним при розбіжності позицій сторін;- Рішення груп можуть мати рекомендаційний характер

Продовження таблиці 2.5

Механізм координації	Опис	Переваги	Недоліки
Громадські ради при органах влади	Консультативно-дорадчі органи, що забезпечують врахування думки громадськості при формуванні та реалізації політики	- Інституалізує участь громадськості у прийнятті рішень;- Дає змогу проводити громадську експертизу рішень влади;- Сприяє прозорості та підзвітності влади	- Може мати формальний характер;- Не гарантує врахування рекомендацій громадськості;- Потребує активності та компетентності членів
Громадські слухання та обговорення	Проведення відкритих зустрічей для обговорення важливих для громади питань	- Забезпечує відкритий діалог влади та громади;- Дозволяє почути різні думки та пропозиції;- Підвищує довіру та порозуміння сторін	- Носить переважно інформаційний характер;- Не гарантує вплив громадськості на рішення;- Потребує компетентної модерації та фасилітації
Електронні петиції та консультації	Використання онлайн інструментів для ініціювання та обговорення пропозицій громадян	- Забезпечує низький поріг участі громадян;- Дає змогу оперативно зібрати підписи та пропозиції;- Сприяє залученню різних цільових аудиторій	- Потребує налагодженої системи розгляду петицій;- Не гарантує якість та конструктивність пропозицій;- Може використовуватись для маніпуляцій

Аналізуючи представлені механізми, можна зробити висновок, що для ефективної координації взаємодії влади та громадськості у прифронтовому Харкові необхідно використовувати комплексний підхід, який передбачає поєднання різних форм та інструментів залучення громадян до процесу прийняття рішень.

При цьому важливо забезпечити реальний вплив громадськості на формування порядку денного та зміст ухвалених рішень, а не лише імітацію діалогу та участі. Для цього необхідно сформувавши чіткі процедури розгляду та врахування пропозицій громадськості, забезпечити прозорість та підзвітність діяльності органів влади, а також підвищувати компетентність та активність інститутів громадянського суспільства.

Крім того, в умовах прифронтового міста важливо приділяти особливу увагу питанням безпеки, соціального захисту та гуманітарної допомоги

населенню. Це вимагає налагодження ефективної координації між владою, волонтерськими організаціями та міжнародними донорами для забезпечення адресної та своєчасної підтримки вразливих категорій громадян.

Також необхідно працювати над зміцненням довіри та порозуміння між владою та громадськістю, адже в умовах конфлікту та напруженості існує високий ризик поляризації суспільства та поширення дезінформації. Проведення регулярних зустрічей, публічних обговорень та інформаційних кампаній може сприяти формуванню атмосфери діалогу та співпраці заради спільного блага.

Таким чином, ефективна координація взаємодії влади та громадськості є запорукою сталого розвитку прифронтового Харкова в умовах військового конфлікту. Використання різних механізмів залучення громадян, забезпечення реального впливу громадськості на прийняття рішень, а також налагодження довіри та порозуміння між сторонами дозволить мінімізувати негативні наслідки конфлікту та забезпечити відновлення і розбудову міста на принципах демократії та верховенства права.

Проведений аналіз особливостей функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану дозволяє зробити кілька ключових висновків.

По-перше, війна стала каталізатором трансформації традиційних інституційних форм взаємодії. Якщо довоєнні механізми характеризувалися значною формалізацією та бюрократизацією, то в умовах воєнного стану сформувалися більш гнучкі та адаптивні форми співпраці. Це підтверджується успішним досвідом створення координаційних штабів, мобільних груп реагування та регіональних хабів допомоги.

По-друге, особливої ваги набули мережеві форми взаємодії, які забезпечують швидку мобілізацію ресурсів та координацію зусиль різних суб'єктів. Досвід Харкова демонструє ефективність таких механізмів у прифронтових умовах, де традиційні ієрархічні структури виявляються недостатньо ефективними.

По-третє, відбулася суттєва професіоналізація взаємодії, що проявляється

у формуванні спеціалізованих напрямів роботи, впровадженні систем електронного обліку та моніторингу, розвитку експертного потенціалу громадських організацій.

Водночас виявлено певні проблемні аспекти:

По-перше, це нерівномірність розвитку механізмів взаємодії у різних регіонах. Ця проблема є типовою для багатьох країн. Наприклад, дослідження регіонального розвитку в ЄС показують значні відмінності між регіонами за рівнем співпраці та інновацій [5]. Успішні приклади вирівнювання можна знайти у Великій Британії, де діє програма «Local Enterprise Partnerships» - партнерства місцевої влади та бізнесу для стимулювання економічного розвитку в регіонах [7]. Подібні ініціативи існують і в інших європейських країнах. Україна теж може скористатися цим досвідом, адаптувавши його до своїх умов. Обмін найкращими практиками, навчання персоналу, залучення всіх зацікавлених сторін - це універсальні підходи, які довели свою ефективність.

По-друге, це недостатня інституціоналізація нових форм співпраці.

Коли ми говоримо про інституціоналізацію, йдеться про перетворення успішних практик та ініціатив на сталі, формалізовані механізми взаємодії. Це важливо для того, щоб позитивні зміни не залежали від конкретних людей чи обставин, а стали частиною системи. Для цього потрібно працювати на кількох рівнях:

- нормативному (розробка законів, постанов, положень, які регулюють нові форми співпраці. В свою чергу, це створює правову основу для діяльності та дає учасникам необхідні повноваження);
- методичному (створення методик, стандартів, протоколів взаємодії, що допоможе забезпечити якість та узгодженість роботи, полегше комунікацію між учасниками);
- організаційному (формування структур, які відповідатимуть за підтримку та розвиток співпраці - координаційних рад, комітетів, робочих груп тощо, які повинні мати чіткі завдання, повноваження та ресурси);
- компетенційному (навчання та підвищення кваліфікації персоналу,

залученого до нових форм співпраці: тренінгів, семінарів, обміну досвідом. Важливо також розвивати навички комунікації, ведення переговорів, управління проектами);

- культурному (формування цінностей та установок, які підтримують співпрацю : відкритості, довіри, орієнтації на результат).

Процес інституціоналізації має бути поступовим та інклюзивним. Важливо залучати всі зацікавлені сторони - від керівництва до виконавців, враховувати їхні потреби та очікування.

Крім того, корисно вивчати відповідний досвід інших країн та організацій. Наприклад, в системі ООН існує ряд структур та ініціатив, спрямованих на координацію партнерства між різними організаціями для досягнення Цілей сталого розвитку. Одним з прикладів є Управління ООН з партнерства (United Nations Office for Partnerships, UNOP).

UNOP служить глобальним шлюзом для партнерства між ООН та неурядовим сектором, включаючи фонди, корпорації, громадські організації та академічні установи. Воно надає платформу для налагодження інноваційних партнерств, обміну знаннями та мобілізації ресурсів на підтримку Цілей сталого розвитку [11].

Серед функцій UNOP:

- сприяння діалогу та співпраці між різними партнерами
- надання консультацій та підтримки в розробці та реалізації партнерських проектів
- поширення найкращих практик та стандартів партнерства
- моніторинг та оцінка результатів партнерських ініціатив [12]

Досвід UNOP та інших подібних структур ООН може бути корисним при розбудові ефективної взаємодії між органами влади та інститутами громадянського суспільства на національному рівні. Зокрема, варто звернути увагу на принципи прозорості, підзвітності, взаємної довіри та орієнтації на результат, які лежать в основі партнерств під егідою ООН.

По-третє, це виклики у сфері координації та уникнення дублювання

функцій. Ефективна координація є серйозним викликом, коли йдеться про співпрацю різних організацій та відомств. У кожній структурі своя зона відповідальності, свої цілі та процедури. Якщо їх не узгоджувати, виникає ризик дублювання, конфліктів, неефективного використання ресурсів.

Щоб цього уникнути, потрібен системний підхід до координації, який включає:

По-перше, чіткий розподіл завдань та повноважень. Кожен учасник співпраці має розуміти свою роль, межі відповідальності. Це можна закріпити у відповідних документах, таких як меморандуми про співпрацю, угоди про партнерство тощо [103].

По-друге, налагодження регулярної комунікації. Потрібні канали обміну інформацією - наради, звіти, електронні системи. Важливо, щоб комунікація була не формальною, а змістовною, орієнтованою на результат. Дослідження показують, що брак комунікації є однією з головних перешкод для ефективної співпраці [10].

По-третьє, створення координаційних структур. Залежно від масштабу та складності співпраці, це можуть бути міжвідомчі комітети, робочі групи, координаційні ради. Вони мають забезпечувати узгодження дій, моніторинг прогресу, вирішення проблемних питань. При цьому важливо, щоб ці структури не перетворювалися на бюрократичні надбудови, а реально сприяли співпраці [61].

По-четверте, використання сучасних інструментів управління. Наприклад, проектний підхід дозволяє чітко визначити цілі, розподілити ресурси, відстежувати прогрес та ризики. Електронні платформи забезпечують прозорість, підзвітність та оперативний обмін даними. Такі інструменти підвищують ефективність координації та зменшують дублювання зусиль [8].

По-п'яте, розвиток культури співпраці. Важливо заохочувати ініціативність, готовність йти на компроміси, орієнтацію на спільний результат. Лідери мають показувати приклад, створювати атмосферу довіри та взаємоповаги. Дослідження демонструють, що саме культурні фактори часто

стають вирішальними для успіху чи провалу партнерств [4].

Ще один важливий аспект - це координація не лише між органами влади та громадянським суспільством, а й всередині кожного з цих секторів. Інститути громадянського суспільства теж мають ефективно узгоджувати свої дії, щоб не дублювати функції та не конкурувати між собою за ресурси [27].

Звичайно, координація - це процес, який потребує постійної уваги та зусиль. Можуть виникати непорозуміння, конфлікти інтересів. Важливо вчасно виявляти такі проблеми та конструктивно їх вирішувати.

Підсумовуючи, налагодження ефективної координації - складне, але необхідне завдання для успішної співпраці органів влади та громадянського суспільства. Воно потребує системних зусиль на нормативному, організаційному, технологічному та культурному рівнях. Ключові принципи - чіткість, комунікація, орієнтація на результат, гнучкість та довіра.

Резюмуючи, зазначимо наступне: дослідження особливостей функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану демонструє фундаментальну трансформацію традиційних інституційних форм співпраці. Відбувся перехід від усталених бюрократичних процедур до більш гнучких та адаптивних механізмів взаємодії, що підтверджується успішним досвідом створення координаційних штабів, мобільних груп реагування та регіональних хабів допомоги. Особливо показовим є досвід прифронтових регіонів, де сформувалися унікальні моделі державно-громадського партнерства.

Аналіз практичних механізмів взаємодії виявив як позитивні тенденції (професіоналізація волонтерського руху, розвиток мережеских форм координації, впровадження цифрових інструментів), так і проблемні аспекти (нерівномірність розвитку механізмів взаємодії у різних регіонах, недостатня інституціоналізація нових форм співпраці). Водночас саме кризові умови воєнного стану стали катализатором для формування більш ефективних моделей взаємодії, які доцільно зберегти та розвивати у післявоєнний період.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1 Міжнародний досвід розвитку механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства

Дослідження міжнародного досвіду розвитку механізмів взаємодії влади та громадянського суспільства набуває особливої актуальності в контексті трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні. Ця актуальність посилюється необхідністю формування ефективної моделі післявоєнної відбудови та забезпечення сталого розвитку демократичних інститутів.

Аналізуючи європейський досвід, О. Петренко [64] виділяє принципи субсидіарності та партнерства як фундаментальні засади взаємодії. Дійсно, ці принципи створюють міцну основу для розвитку інституційних механізмів співпраці, проте їх практична реалізація потребує відповідного рівня політичної культури та розвиненості громадянського суспільства.

Особливий інтерес представляє німецька модель взаємодії, яку досліджує М. Василенко [20]. Надання громадським організаціям статусу «вільних носіїв соціальних послуг» не лише забезпечує їх інституційну спроможність, але й створює передумови для сталого фінансування. Критично оцінюючи цей досвід, варто відзначити, що його впровадження в Україні вимагатиме суттєвого вдосконалення механізмів контролю та підзвітності.

Французька модель взаємодії, за спостереженнями Р. Ковальчука [42], характеризується високим рівнем інституціоналізації консультативних механізмів. Створення Економічної, соціальної та екологічної ради як конституційного органу, що забезпечує представництво громадянського

суспільства, демонструє можливості формалізації механізмів громадської участі на найвищому рівні. Водночас такий рівень інституціоналізації може призводити до певної бюрократизації процесів взаємодії.

Скандинавська модель взаємодії влади та громадянського суспільства заслуговує на особливу увагу. К. Михайленко [57] аналізує унікальний досвід Швеції, де практика «державного дому» (folkhemmet) створила підґрунтя для глибокої інтеграції громадських організацій у процеси прийняття публічних рішень. Ця модель демонструє можливість органічного поєднання державних та громадських ініціатив у соціальній сфері. Водночас важливо розуміти, що її ефективність базується на високому рівні суспільної довіри та розвиненій податковій культурі.

Досвід Данії, як відзначає С. Романенко [82], показує ефективність децентралізованого підходу до організації взаємодії. Муніципалітети мають широку автономію у визначенні форм співпраці з громадськими організаціями, що дозволяє враховувати локальні особливості та потреби. Критично оцінюючи цю практику, варто зазначити, що її успішність значною мірою залежить від розвиненості місцевого самоврядування та громадянської культури.

Аналізуючи британську модель, Н. Петрук [67] звертає увагу на розвинену систему соціального контракування, що забезпечує залучення громадських організацій до надання публічних послуг. «Компакт» – угода між урядом та громадським сектором – створює рамкові умови для такої взаємодії. Цей досвід особливо актуальний для України в контексті розвитку механізмів державно-громадського партнерства.

Скандинавська модель взаємодії влади та громадянського суспільства заслуговує на особливу увагу. К. Михайленко [57] аналізує унікальний досвід Швеції, де практика «державного дому» (folkhemmet) створила підґрунтя для глибокої інтеграції громадських організацій у процеси прийняття публічних рішень. Ця модель демонструє можливість органічного поєднання державних та громадських ініціатив у соціальній сфері. Водночас важливо розуміти, що її ефективність базується на високому рівні суспільної довіри та розвиненій

податковій культурі.

Досвід Данії, як відзначає С. Романенко [82], показує ефективність децентралізованого підходу до організації взаємодії. Муніципалітети мають широку автономію у визначенні форм співпраці з громадськими організаціями, що дозволяє враховувати локальні особливості та потреби. Критично оцінюючи цю практику, варто зазначити, що її успішність значною мірою залежить від розвиненості місцевого самоврядування та громадянської культури.

Аналізуючи британську модель, Н. Петрук [67] звертає увагу на розвинену систему соціального контракування, що забезпечує залучення громадських організацій до надання публічних послуг. «Компакт» – угода між урядом та громадським сектором – створює рамкові умови для такої взаємодії. Цей досвід особливо актуальний для України в контексті розвитку механізмів державно-громадського партнерства.

Досвід США та Канади представляє особливий інтерес для України, враховуючи масштабну підтримку цими країнами процесів демократичної трансформації та післявоєнного відновлення.

Американська модель взаємодії, за оцінкою Л. Ткаченка [96], характеризується високим рівнем диверсифікації механізмів співпраці та розвиненою системою фінансової підтримки громадських ініціатив. Ключовим елементом цієї системи є податкові пільги для благодійних організацій та їх донорів. Аналізуючи можливості впровадження цього досвіду в Україні, варто відзначити необхідність суттєвого вдосконалення податкового законодавства та розвитку механізмів фінансового контролю. Водночас, в умовах обмежених бюджетних ресурсів, такий підхід міг би стимулювати розвиток недержавного фінансування громадського сектору.

Особливої уваги заслуговує американська практика громадського контролю. В. Сидоренко [85] підкреслює роль watchdog-організацій у забезпеченні прозорості публічного управління. Впровадження подібних механізмів в Україні є особливо актуальним у контексті післявоєнної відбудови та використання міжнародної допомоги. Проте успішність такої практики

вимагатиме розвитку незалежних аналітичних центрів та посилення їх експертного потенціалу.

Канадський досвід, як зазначає О. Марченко [56], демонструє ефективність регіонального підходу до організації взаємодії. Кожна провінція має власну стратегію співпраці з громадським сектором, що враховує місцеву специфіку. Для України такий досвід може бути корисним в умовах децентралізації, проте його впровадження потребуватиме врахування безпекових викликів та необхідності збереження координації на національному рівні.

Аналізуючи специфічні механізми взаємодії у США та Канаді, варто звернути увагу на систему грантової підтримки громадських ініціатив. М. Ковальчук [40] відзначає, що американська модель передбачає багаторівневу систему грантування – від федеральних програм до муніципальних фондів. Впровадження подібної системи в Україні могло б сприяти розвитку інституційної спроможності громадських організацій, проте потребує створення прозорих механізмів розподілу коштів та оцінки ефективності їх використання.

Особливий інтерес представляє канадська практика «соціальних лабораторій» (social labs), яку досліджує Р. Дмитренко [32]. Ці платформи забезпечують співпрацю влади, громадськості та експертного середовища у розробці інноваційних рішень суспільних проблем. Для України такий формат міг би бути особливо корисним у контексті післявоєнної відбудови, зокрема для розробки механізмів реінтеграції постраждалих територій.

У США значного розвитку набула практика civic tech – технологічних рішень для громадської участі. П. Савченко [84] наголошує на ефективності таких платформ як Code for America, що об'єднують IT-спеціалістів для розробки цифрових інструментів взаємодії влади та громадськості. Враховуючи високий рівень розвитку IT-сектору в Україні, адаптація цього досвіду видається перспективною, особливо в контексті цифрової трансформації публічного управління.

Механізми залучення експертного потенціалу громадянського суспільства у США та Канаді заслуговують окремого аналізу. А. Степаненко [90]

досліджуючи американську систему залучення think tanks до формування публічної політики зазначає, що Аналітичні центри в цих країнах не лише проводять дослідження, але й активно беруть участь у розробці політичних рішень через механізми громадських консультацій та експертних рад.

Для України цей досвід є особливо актуальним, враховуючи необхідність якісної експертної підтримки процесів післявоєнної відбудови. Проте його впровадження ускладнюється недостатнім фінансуванням незалежних аналітичних центрів, обмеженим доступом до якісних даних для аналізу і політизацією експертного середовища

Щодо Канадської моделі експертної взаємодії, то, як зазначає В. Григоренко [25], вона базується на створенні спеціалізованих експертних панелей для вирішення конкретних суспільних проблем. Такий підхід забезпечує глибоку експертизу та концентрацію ресурсів на пріоритетних напрямках. Для України ця практика могла б бути корисною, особливо в контексті секторальних реформ та відбудови. Однак її ефективне впровадження вимагає розвитку механізмів координації між різними експертними групами, забезпечення незалежності експертної оцінки, а також створення системи моніторингу впровадження експертних рекомендацій

Аналізуючи механізми фінансової підтримки експертної діяльності, К. Борисенко [16] відзначає диверсифіковану систему фінансування аналітичних центрів у США, яка включає:

- державні гранти;
- приватні пожертви;
- корпоративне спонсорство;
- дослідницькі контракти;
- ендаументи;

Оцінюючи можливості адаптації цього досвіду в Україні, варто зауважити, що пряме перенесення американської моделі фінансування є проблематичним через відсутність розвиненої культури філантропії та обмежені можливості бізнесу в умовах воєнної економіки. Водночас, окремі елементи цієї системи,

зокрема механізми державного грантування та дослідницьких контрактів, могли б бути впроваджені в короткостроковій перспективі.

Р. Михайлюк [60] аналізує канадську практику «змішаного фінансування» (blended financing) експертної діяльності, де державні кошти поєднуються з ресурсами міжнародних донорів та приватного сектору. Для України такий підхід видається найбільш реалістичним, особливо враховуючи значну присутність міжнародних донорських організацій. Проте його ефективне впровадження потребує розвитку механізмів координації донорської допомоги, забезпечення прозорості використання коштів, а також створення системи оцінки ефективності експертної діяльності.

Цікавими є також наукові дослідження щодо сталості експертних інституцій. Так, механізми забезпечення сталості експертних інституцій, які досліджує О. Карпенко [35], на думку науковця, включають не лише фінансові аспекти, але й розвиток інституційної спроможності та кадрового потенціалу. Американський досвід, досліджений автором, демонструє ефективність програм розвитку аналітичних центрів, що охоплюють навчання персоналу, менторську підтримку та обмін досвідом.

Вважаємо, що для України такий комплексний підхід є особливо актуальним, враховуючи необхідність швидкого нарощування експертного потенціалу для підтримки процесів відбудови. Проте його впровадження стикається з низкою викликів, а саме: відтік кваліфікованих кадрів, особливо через війну, обмежені можливості для професійного розвитку, а також нестабільність фінансування.

Підсумовуючи аналіз міжнародного досвіду розвитку механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства, можна зробити кілька ключових висновків.

По-перше, успішні міжнародні практики демонструють важливість системного підходу до розвитку механізмів взаємодії, що охоплює нормативне, інституційне та ресурсне забезпечення.

По-друге, адаптація міжнародного досвіду в Україні має враховувати

специфічний контекст післявоєнної відбудови та наявні інституційні обмеження.

Аналіз міжнародних практик взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства дозволяє визначити найбільш перспективні напрями для впровадження в Україні.

Механізми змішаного фінансування експертної діяльності представляються найбільш реалістичною моделлю для України в короткостроковій перспективі. Поєднання державних коштів, міжнародної технічної допомоги та ресурсів приватного сектору може забезпечити сталість експертних інституцій. Проте успішність цієї моделі вимагає створення прозорих механізмів розподілу коштів, розвитку системи проектного менеджменту в громадському секторі та впровадження ефективних інструментів оцінки результативності. Особливу увагу варто приділити розвитку ендавмент-фондів як довгострокового інструменту фінансової стабільності.

Практики *civic tech* та цифрових інструментів взаємодії мають значний потенціал для впровадження в Україні, враховуючи високий рівень розвитку ІТ-сектору. Цифрові платформи можуть суттєво підвищити ефективність комунікації між владою та громадськістю, забезпечити прозорість процесів прийняття рішень та спростити механізми громадської участі. Водночас критично важливим є забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та доступності цифрових інструментів для різних груп населення.

Модель «соціальних лабораторій» може стати ефективним інструментом розробки інноваційних рішень для післявоєнної відбудови. Такі платформи дозволяють об'єднати експертний потенціал, практичний досвід громадських організацій та адміністративні можливості влади. Проте їх успішне впровадження вимагає розвитку культури співпраці, готовності до експериментування та наявності механізмів масштабування успішних пілотних проектів.

Системи громадського моніторингу та оцінки набувають особливого значення в контексті контролю за використанням ресурсів на відбудову. Міжнародний досвід демонструє ефективність поєднання професійного аудиту з

громадським контролем. Для України важливо забезпечити інституційну спроможність watchdog-організацій, розвинути методологію громадського моніторингу та створити механізми реагування на його результати.

3.2 Цифрова трансформація механізмів взаємодії як пріоритетний напрям розвитку

Проаналізований у попередньому підрозділі міжнародний досвід розвитку механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства демонструє зростаючу роль цифрових технологій у забезпеченні ефективної комунікації та співпраці. Особливо показовим є досвід розвинених демократій у впровадженні електронних платформ участі та цифрових інструментів громадського контролю.

В умовах післявоєнної відбудови України цифрова трансформація механізмів взаємодії набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє не лише підвищити ефективність комунікації, але й забезпечити прозорість процесів прийняття рішень та використання ресурсів. Водночас важливо враховувати специфічні виклики, пов'язані з безпековими аспектами та необхідністю захисту критичної інформаційної інфраструктури.

Аналіз перспектив цифрової трансформації механізмів взаємодії в українському контексті потребує комплексного підходу, що враховує як технологічні можливості, так і інституційні, соціальні та безпекові аспекти цього процесу. Так, О. Кравченко [47] наголошує на необхідності системного підходу до цифрової трансформації взаємодії, виділяючи три ключові компоненти: технологічну інфраструктуру, організаційну спроможність та цифрові компетенції. Дослідник справедливо зауважує, що відсутність будь-якого з цих елементів суттєво знижує ефективність цифрових інструментів.

Погоджуємось з науковцем. Дійсно, зосередження лише на технологічних

аспектах без розвитку організаційної спроможності та цифрових компетенцій може призвести до неефективного використання ресурсів. Водночас варто додати, що в умовах обмеженого фінансування важливо визначити пріоритетні напрями такої трансформації та забезпечити їх належне ресурсне забезпечення.

М. Данилюк, аналізуючи потенціал цифрових платформ участі, відзначає їх роль у подоланні традиційних бар'єрів взаємодії між владою та громадськістю. Практика використання таких платформ в Україні, наприклад, як «Дія», «ProZorro», «Взаємодія» демонструє значний потенціал для розширення громадської участі [28].

Водночас критично важливим залишається питання цифрової інклюзії та доступності цих інструментів для всіх категорій населення. Практика показує, що існують суттєві регіональні відмінності у доступності та використанні цих платформ. Тому важливо розробити механізми подолання цифрового розриву та забезпечити рівні можливості доступу до цифрових інструментів взаємодії.

Слушною є позиція П. Василенко [22], який звертає особливу увагу на безпекові аспекти цифрової трансформації. В умовах постійних кібератак та інформаційних загроз захист цифрової інфраструктури взаємодії стає критично важливим завданням. На думку дослідника, необхідно розвивати комплексні системи кіберзахисту, що поєднують технічні рішення з розвитком цифрової грамотності користувачів. Погоджуючись із необхідністю розвитку систем кіберзахисту, варто додати, що не менш важливим є розвиток культури кібербезпеки серед користувачів та створення протоколів реагування на кіберінциденти.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для взаємодії публічної влади та громадянського суспільства. Завдяки використанню сучасних технологій та цифрових інструментів стає можливим залучення ширшого кола громадян до процесів прийняття рішень, покращення комунікації та співпраці між різними секторами, підвищення прозорості та підзвітності влади.

У таблиці 1 представлено основні форми цифрової трансформації механізмів взаємодії публічної влади і громадянського суспільства, їх сутність,

переваги та виклики. Серед них - електронні петиції, електронні консультації, громадські бюджети, відкриті дані, електронні платформи для взаємодії та співпраці, цифрові інструменти для моніторингу та оцінки взаємодії та її впливу.

Кожна з цих форм має свої особливості та потенціал для покращення якості та ефективності взаємодії між владою та громадянами. Водночас, їх впровадження та використання супроводжується певними викликами, які потребують належної уваги та вирішення. Розглянемо детальніше кожен з цих форм.

Таблиця 3.1 – форми цифрової трансформації механізмів взаємодії публічної влади і громадянського суспільства

Форма цифрової трансформації	Сутність	Переваги	Виклики
Електронні петиції	Онлайн-інструмент для ініціювання та підтримки громадянами пропозицій до органів влади [53]	- Забезпечення прямого діалогу між громадянами та владою;- Можливість швидко привернути увагу до нагальних проблем;- Зручність та доступність для користувачів	- Ризик маніпулювання та використання для популістських цілей;- Необхідність ефективних механізмів розгляду та імплементації петицій
Електронні консультації	Використання онлайн-платформ для проведення консультацій з громадськістю щодо проектів рішень, документів тощо [3]	- Залучення ширшого кола зацікавлених сторін;- Можливість отримати більш різноманітний та якісний зворотний зв'язок;- Економія часу та ресурсів порівняно з офлайн-консультаціями	- Потреба у забезпеченні інклюзивності та доступності для різних груп;- Необхідність модерації та захисту від маніпуляцій;- Складність аналізу та врахування великих обсягів даних
Громадські бюджети (бюджети участі)	Інструмент прямої демократії, який дозволяє громадянам розподіляти частину місцевого бюджету на проекти, запропоновані самими мешканцями [2]	- Підвищення рівня залученості та відповідальності громадян;- Краще розуміння реальних потреб та преференцій місцевих громад;- Зміцнення довіри між владою та громадянами	- Ризик нерівномірного представництва інтересів різних груп;- Необхідність просвітництва та навчання громадян;- Потреба в ефективному контролі за реалізацією проектів

Продовження таблиці 3.1

Форма цифрової трансформації	Сутність	Переваги	Виклики
Відкриті дані	Оприлюднення органами влади масивів даних у машиночитаному форматі для вільного використання, поширення та подальшої обробки [1]	- Стимулювання інновацій та розвитку нових сервісів;- Підвищення прозорості та підзвітності влади;- Можливість громадського контролю та участі в управлінні	- Необхідність забезпечення якості, актуальності та сумісності даних;- Потреба в захисті персональних даних та конфіденційності;- Складність мотивації органів влади до розкриття даних
Електронні платформи для взаємодії та співпраці	Використання онлайн-інструментів для налагодження горизонтальної співпраці між владою, громадськими організаціями, експертами тощо (наприклад, громадські ради онлайн, спільна розробка документів, краудсорсинг) [9]	- Розширення можливостей для спільного вирішення проблем;- Обмін знаннями та досвідом між різними секторами;- Гнучкість та адаптивність до конкретних потреб та завдань співпраці	- Ризик цифрового розриву та нерівності у доступі та навичках;- Необхідність модерації та фасилітації процесів;- Потреба в розвитку культури співпраці та компромісів
Цифрові інструменти для моніторингу та оцінки взаємодії та її впливу	Використання цифрових технологій (наприклад, big data, штучний інтелект) для збору, аналізу та візуалізації даних щодо ефективності та впливу взаємодії влади та громадянського суспільства [6]	- Можливість отримання об'єктивної та всебічної картини;- Виявлення закономірностей, трендів та прогалин;- Оптимізація процесів взаємодії на основі даних та зворотного зв'язку	- Потреба у високому рівні технічної експертизи та ресурсів;- Ризики, пов'язані з якістю та безпекою даних;- Необхідність інтерпретації даних з урахуванням контексту

Представлені форми цифрової трансформації механізмів взаємодії публічної влади та громадянського суспільства демонструють різноманітність можливих підходів до модернізації комунікативних процесів. Водночас ефективність їх впровадження значною мірою залежить від готовності обох сторінок до використання цифрових інструментів та наявності відповідної інфраструктури.

Розглядаючи конкретні напрями цифрової трансформації, Р. Михайленко [59] виділяє електронне консультування як один із пріоритетних механізмів взаємодії. Дослідник відзначає, що впровадження онлайн-платформи для проведення громадських консультацій дозволяє суттєво розширити коло учасників та підвищити якість зворотного зв'язку. Критично оцінюючи цей підхід, варто відзначити необхідність забезпечення репрезентативності учасників консультацій та розвитку механізмів врахування їх результатів у процесі прийняття рішень.

Дуже імпонує позиція С. Петренко [65], який акцентує увагу на розвитку цифрових інструментів громадського моніторингу та контролю. Особлива актуальність цього напрямку виникає в контексті контролю за використанням коштів на післявоєнне будівництво. Дослідник пропонує створення інтегрованих цифрових платформ, що підключають функції моніторингу, аналітики та публічного звітування.

Актуальним і своєчасним вбачається робота К. Романенко [81], який досліджує потенціал цифрових інструментів для координації волонтерської діяльності та громадських ініціатив. Досвід використання цифрових платформ під час війни (як-от «СпівДія» та регіональні волонтерські портали) продемонстрували їх ефективність у мобілізації ресурсів та координації зусиль. Водночас, вважаємо важливим забезпечити інтеоперабельність різних платформ та створити єдині стандарти обміну даними.

О. Дмитренко звертає увагу на розвиток системи електронної демократії, спеціальних електронних петицій та громадських бюджетів [31]. На думку дослідника, ці інструменти мають значний потенціал для активізації громадської участі, особливо на місцевому рівні. Проте, практика їх використання виявляється потребою в удосконаленні механізмів верифікації користувачів та забезпеченні прозорості процесу прийняття рішень.

Особливої уваги заслуговує напрям розвитку цифрових компетенцій, який проаналізував М. Ковальчук [39]. В своєму дослідженні, автор наголошує на необхідності комплексного підходу до цифрової освіти, що охоплює як

представників органів влади, так і активістів громадського сектору. В цьому контексті перспективним видає створення спеціалізованих освітніх платформ та програм підвищення цифрової грамотності.

Аналізуючи безпекові аспекти цифрової трансформації, варто звернути увагу на комплексність цієї проблеми. Л. Сидоренко [86] та В. Марченко [55] представляють дещо різні підходи до забезпечення кібербезпеки взаємодії цифрових платформ. Якщо перший наголошує на технічних аспектах захисту, то другий акцентує увагу на організаційних механізмах та процедурах.

Синтезуючи ці позиції, можна стверджувати, що ефективна система кібербезпеки має поєднувати:

- 1) технічні рішення захисту даних;
- 2) організаційні протоколи реагування на інциденти;
- 3) навчання користувачів;
- 4) моніторинг загроз.

При цьому, важливо критично оцінити як переваги, так і обмеження кожного підходу. З одного боку, посилення технічного захисту безпеки системи може ускладнити доступ користувачів. З іншого боку, спрощення процедури доступу призведе до ризику несанкціонованого втручання.

Технічні рішення захисту даних становлять фундаментальну основу безпеки цифрової взаємодії. Звідси, К. Романенко [99] наголошує на необхідності впровадження комплексних систем захисту, що включають не тільки стандартні засоби автентифікації, але й сучасні методи шифрування захисту від несанкціонованого доступу. Критично оцінюючи цю позицію, варто відзначити, що в умовах постійної еволюції кіберзагрози технічні рішення потребують постійного оновлення та адаптації.

Організаційні протоколи реагування на інциденти, за оцінкою А. Григоренка [24], відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності роботи цифрових платформ. Дослідник підкреслює важливість чітких алгоритмів дій та розподіл відповідальності при виникненні резолюцій кіберінцидентів. Водночас В. Марченко [55] справедливо зауважує, що ефективність таких протоколів

значною мірою залежить від регулярності їх тестування та оновлення відповідно до нових викликів.

Особливої уваги заслуговує питання навчання користувачів, яке Л. Сидоренко розглядає як критично важливий елемент системи кібербезпеки. Практика показує, що значна частина інцидентів пов'язана саме з людським чинником, тому розвиток цифрової грамотності та культури кібербезпеки стає основним завданням [86]. Вважаємо важливим забезпечити практичність спрямованості навчальних програм та їх відповідність реальним потребам користувачів.

Система моніторингу загроз являє собою найбільш динамічний компонент забезпечення безпеки цифрових платформ. Так, О. Дмитренко розглядає моніторинг як проактивний інструмент, що дозволяє передбачати та запобігати ефективним атакам [31]. З цією позицією варто погодитись, оскільки в умовах гібридної війни саме превентивні заходи мають особливе значення.

М. Ковальчук доповнює це розуміння, наголошуючи на необхідності створення інтегрованих систем моніторингу, які охоплюють як технічні параметри безпеки, так і аналізу поведінкових патернів користувачів [39]. Такий підхід дозволяє виявити нетипові активності та деякі загрози на ранніх стадіях. Проте, критично важливим залишається питання балансу між безпекою та приватністю користувачів.

Р. Михайленко пропонує розглянути систему моніторингу в контексті загальної архітектури кібербезпеки взаємодії цифрових платформ. Дослідник наголошує на важливості створення єдиного центру реагування на кіберзагрози, який би координував зусилля різних суб'єктів забезпечення безпеки [59]. Ця пропозиція заслуговує на увагу, особливо в контексті необхідності швидкого реагування на інциденти та обмін повідомленнями про нові види загроз.

Важливим залишається питання перспективи розвитку інтегрованих цифрових рішень. Аналізуючи перспективи розвитку інтегрованих цифрових рішень для взаємодії влади та громадськості, С. Петренко відзначає тенденцію до створення єдиної екосистеми цифрової взаємодії. Дослідник наголошує на

необхідності забезпечення безшовної інтеграції різних цифрових інструментів та сервісів [65]. З цією позицією варто погодитись, оскільки фрагментарність цифрових рішень надає їх ефективність та створює додаткові бар'єри для користувачів.

Розвиваючи цю думку, К. Романенко пропонує концепцію «цифрового governance hub» як єдиної точки доступу до всіх інструментів взаємодії влади та громадськості. На його думку, така інтеграція дозволяє суттєво підвищити ефективність взаємодії та спростити доступ громадян до механізмів участі [81]. В цьому контексті вважаємо важливим передбачити негативні ризики, пов'язані з концентрацією даних та складністю управління великими інтегрованими системами.

А. Григоренко доповнює це бачення, наголошуючи на важливості технологічної гнучкості та адаптивності цифрових рішень. Дослідник справедливо зауважує, що в умовах стрімкого розвитку технологій критично стає забезпечення сумісності різних платформ та їх здатності адаптуватися до нових каналів комунікації. Особлива актуальність цього питання виникає в контексті розвитку мобільних технологій та розширення спектру пристроїв, через які громадяни взаємодіють з державними системами [24].

Практичні аспекти впровадження інтегрованих цифрових рішень потребують уваги, враховуючи складність таких систем та їх критичне значення для забезпечення ефективної взаємодії. В. Марченко на основі аналізу досвіду впровадження цифрових платформ в Україні відзначає необхідність поетапного підходу до інтеграції різних сервісів [55]. Такий підхід дозволяє протестувати окремі компоненти системи та адаптувати їх відповідно до потреб користувачів.

О. Дмитренко акцентує увагу на важливості залучених користувачів до процесу розробки та тестування інтегрованих рішень [31]. Дійсно, досвід впровадження платформи «Дія» демонструє, що врахування зворотного зв'язку від громадян та представників громадських організацій дозволяє суттєво підвищити якість цифрових сервісів та рівень їх прийняття суспільством. Водночас необхідно забезпечити систематичність такого діалогу та реального

врахування пропозицій користувачів.

За оцінками Л. Сидоренко, який досліджує питання ресурсного забезпечення впровадження інтегрованих цифрових рішень, успішна реалізація таких проектів потребує не лише значних фінансових інвестицій, але й розвитку відповідних компетенцій у державному секторі [86]. Ця позиція заслуговує на увагу, особливо в контексті необхідності забезпечення стабільності цифрових рішень та їх подальшого розвитку.

Розглядаючи особливі виклики впровадження інтегрованих цифрових рішень в умовах післявоєнної відбудови, важливо відзначити їх комплексний характер. М. Ковальчук наголошує на необхідності врахування безпекових аспектів при розбудові цифрової інфраструктури, особливо в контексті захисту критично важливих даних та систем [39]. Цей підхід, на нашу думку, має особливе значення з огляду на досвід протидії кібератам під час війни.

К. Романенко Звертає увагу на важливість забезпечення стійкості цифрових систем в умовах можливих кризових ситуацій. Дослідник пропонує створення розподілених систем з резервними потужностями та механізмами швидкого відновлення роботи [81]. З цією позицією варто погодитись, додавши необхідність розвитку офлайн-механізмів взаємодії як резервного каналу зв'язку.

Підсумовуючи проведений аналіз взаємодії механізмів цифрової трансформації, можна застосувати кілька ключових висновків:

По-перше, цифрова трансформація виступає не просто технологічним оновленням, а комплексним процесом модернізації всієї системи взаємодії влади та громадськості. Аналіз наукових позицій та практичного досвіду демонструє, що успішність цього процесу залежить від збалансованого розвитку технологічної інфраструктури, організаційної продуктивності та цифрових компетенцій усіх учасників взаємодії.

По-друге, впровадження інтегрованих цифрових рішень створює нові можливості для розширення громадської участі та підвищення ефективності взаємодії. Досвід використання таких платформ як «Дія», «Взаємодія» та

регіональних порталів демонструє значний потенціал цифрових інструментів із забезпеченням прозорості, доступності та оперативності взаємодії. Важливо забезпечити інклюзивність цих рішень та подолання цифрового розриву.

По-третє, в умовах післявоєнної відбудови особливого значення виникають питання безпеки та стійкості цифрових систем. Досвід протидії кібератакам під час війни підкреслює потреби розвитку комплексних систем захисту, що включають, що є як технічні рішення, так і розвиток культури кібербезпеки серед користувачів.

По-четверте, успішна цифрова трансформація вимагає системного підходу до розвитку цифрових компетенцій як у державному секторі, так і серед представників громадськості. Це забезпечує не тільки технічні навички, але й можливість розуміння та обмеження цифрових інструментів, а також можливість ефективного використання їх для досягнення цілей взаємодії.

По-п'яте, випадком є забезпечення стійкості цифрових рішень, що включає як технічну підтримку та оновлення системи, так і розвиток механізмів їх фінансування та адаптації до нових потреб. Особливу увагу варто приділити розвитку партнерства між державним та приватним секторами у впровадженні та підтримці цифрових платформ.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати ряд рекомендацій щодо подальшого розвитку цифрової трансформації механізмів взаємодії. Першочергової уваги потребує розвиток єдиної екосистеми цифрової взаємодії, що забезпечить інтеграцію різних платформ та сервісів. При цьому важливо забезпечити баланс між централізацією управління та збереженням гнучкості окремих компонентів системи.

Критичним є посилення інституційного сприяння органам влади та громадським організаціям у сфері цифрової трансформації. Це забезпечить не лише розвиток технічних компетенцій, але й формування нової управлінської культури, орієнтованої на інновації та постійне вдосконалення процесів взаємодії. Доцільним вбачаємо створення спеціалізованих центрів розвитку цифрових компетенцій, які б забезпечили систематичну підготовку фахівців та

обмін кращими практиками.

У сфері безпеки слід впроваджувати багаторівневу систему захисту, що забезпечить технічні рішення з високою культурою кібербезпеки. Особливу увагу варто приділити створенню механізмів швидкого реагування на інциденти та відновлення роботи системи у кризових ситуаціях. Важливо забезпечити регулярне оновлення протоколів безпеки відповідно до еволюції загроз.

Для забезпечення сталого розвитку цифрової платформи необхідно розробити довгострокову стратегію її фінансування та технічної підтримки. Це може включати механізми державно-приватного партнерства, залучення міжнародної технічної допомоги та розвиток власної експертизи в ключових технологічних напрямках.

Впровадження запропонованих рекомендацій потребує системного підходу та чіткої координації зусиль усіх зацікавлених сторінок. При цьому важливо виконати те, що цифрова трансформація – це безперервний процес, який вимагає постійного моніторингу ефективності впроваджених рішень та їх адаптації до нових викликів.

Особливого значення набуває послідовність у реалізації запропонованих змін. Досвід показує, що спроби одночасного впровадження багатьох інновацій можуть призвести до перевантаження системи та зниження якості послуг. Тому доцільним є визначення чітких пріоритетів та етапів впровадження змін, з урахуванням наявних ресурсів та інституційної ефективності.

В умовах післявоєнної відбудови України успішна цифрова трансформація механізмів взаємодії влади та громадськості може стати основним фактором підвищення ефективності публічного управління та розвитку демократичних інститутів. Ключове завдання - забезпечення балансу між інноваційністю рішень та їх доступністю для всіх категорій користувачів, між безпекою системи та зручністю їх використання, між централізацією збереження та автономністю окремих учасників взаємодії.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження сформульовано нижченаведені основні висновки та пропозиції.

1. Дослідження сутності громадянського суспільства дозволило встановити його трансформацію в умовах воєнного стану від традиційної моделі «контролера» державної влади до активного суб'єкта забезпечення національної стійкості. Відбулося формування нових форм громадської активності та механізмів взаємодії, що характеризуються високою адаптивністю та ефективністю в кризових умовах.

2. Аналіз нормативно-правових заходів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства виявив необхідність системного оновлення законодавчої бази з урахуванням нових форм взаємодії, що виникли в умовах війни. Особливої уваги потребує правове регулювання волонтерської діяльності та механізмів громадського контролю за використанням ресурсів на післявоєнному відбудові.

3. Дослідження міжнародного досвіду взаємодії влади та громадськості дозволило застосувати найбільш перспективні практики для адаптації в Україні, зокрема механізми змішаного фінансування громадських ініціатив, системи громадського моніторингу та цифрові інструменти взаємодії. При цьому важливо використовувати особливий контекст післявоєнної відбудови та наявні інституційні обмеження.

4. Вивчення особливостей цифрової трансформації механізмів взаємодії виявило необхідність створення єдиної екосистеми цифрових платформ, що забезпечує інтеграцію різних сервісів та інструментів участі. Ключовими аспектами успішності цієї трансформації є забезпечення кібербезпеки, розвитку цифрових компетенцій та подолання цифрового розриву.

5. Аналіз регіонального досвіду взаємодії влади та громадськості, особливо у прифронтових регіонах, продемонстрував формування унікальних

моделей координації зусиль та мобілізації ресурсів. такі практики заслуговують на систематизацію та розвиток з урахуванням специфіки різних територіальних громад.

6. Дослідження інституційних форм взаємодії виявило тенденцію до формування більш гнучких та мережових структур, здатних швидко адаптуватися до змінних умов. Водночас залишається забезпечення інституційної сприяння громадських організацій та розвиток механізмів їхнього сталого фінансування.

7. Аналіз ефективності механізмів взаємодії, що дозволяє використовувати необхідні для розвитку системи оцінювання ефективності та впливу громадської участі на процеси прийняття рішень. Особливої уваги на впровадження з'являються чіткі індикатори успішності взаємодії та механізмів моніторингу їх досягнення.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що в умовах післявоєнної відбудови України ефективна взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства стає критичним фактором забезпечення сталого розвитку держави. Успішність цієї взаємодії залежить від системного поєднання нормативно-правового, інституційного та технологічного забезпечення, розвитку механізмів координації та впровадження інноваційних форм співпраці.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що розвиток механізмів взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства повинен базуватися на принципах партнерства, прозорості та взаємної відповідальності. При цьому важливо зберегти та розвинути ті унікальні практики та форми взаємодії, які довели свою ефективність в умовах воєнного стану, адаптувавши їх до потреб мирового часу та завдань відбудови країни.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із забезпеченням глибокого вивчення механізмів забезпечення стійкості та інституціоналізації нових форм взаємодії, розвитку системи оцінювання їх ефективності та впливу на процеси демократичної трансформації українського суспільства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Attard, J., Orlandi, F., Scerri, S., Auer, S. A systematic review of open government data initiatives. *Government Information Quarterly*. 2015. Vol. 32, No. 4. P. 399-418.
2. Cabannes, Y. The contribution of participatory budgeting to the achievement of the Sustainable Development Goals: lessons for policy in Commonwealth countries. *Commonwealth Journal of Local Governance*. 2018. Vol. 21. P. 1-19.
3. Chadwick, A., May, C. Interaction between states and citizens in the age of the Internet: «e-Government» in the United States, Britain, and the European Union. *Governance*. 2003. Vol. 16, No. 2. P. 271-300.
4. Douglas S., Ansell C., Parker C. F., Sørensen E., 't Hart P., Torfing J. Understanding Collaboration: Introducing the Collaborative Governance Case Databank. *Policy and Society*. 2020. Vol. 39, No. 4. P. 495-509.
5. European Commission.. *Regional Innovation Scoreboard*, 2019. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/regional_en (last accessed: 28.11.2024).
6. Höchtl, J., Parycek, P., Schöllhammer, R. Big data in the policy cycle: Policy decision making in the digital era. *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*. 2016. Vol. 26, No. 1-2. P. 147-169.
7. Local Government Association. *Local Enterprise Partnerships*, 2020. URL: <https://www.local.gov.uk/topics/devolution/devolution-online-hub/local-growth/local-enterprise-partnerships> (last accessed: 28.11.2024).
8. O'Flynn J., Wanna J. Collaborative Governance: A new era of public policy in Australia? / Australian National University E Press, 2008. 290 p.
9. Panagiotopoulos, P., Bowen, F., Brooker, P. The value of social media data: Integrating crowd capabilities in evidence-based policy. *Government Information Quarterly*. 2017. Vol. 34, No. 4. P. 601-612.

10. Raišienė A. G., Baranauskaitė L. Inter-institutional Interaction When Implementing Public Policy: Theoretical Approaches and Challenges in Practice. *Public Policy and Administration*. 2022. Vol. 21, No. 4. P. 370-387.
11. United Nations Office for Partnerships. About UNOP. URL: <https://www.un.org/partnerships/content/about-us> (last accessed: 28.11.2024).
12. United Nations Office for Partnerships. What we do. URL: <https://www.un.org/partnerships/content/what-we-do> (last accessed: 28.11.2024).
13. Байтін М.І. Державна влада: поняття, ознаки, структура. *Держава і право*. 2000. № 1. С. 20-27.
14. Балабан Р.В. Інституціоналізація громадянського суспільства в Україні: виклики та перспективи. *Політикус*. 2023. №2. С. 15-22.
15. Бойчук М.А. Громадянське суспільство в умовах цифрової трансформації: теоретико-методологічний аспект. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2022. №3. С. 44-52.
16. Борисенко К.М. Фінансування аналітичних центрів: міжнародний досвід та українські реалії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №3. С. 145-153.
17. Борисенко М.П. Професіоналізація волонтерського руху: інституційний аспект. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2023. №2. С. 123-131.
18. В.О. Трансформація публічної влади в умовах війни: досвід України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2429> (дата звернення: 24.11.2024).
19. Варениця В.А. Соціальний діалог : громадянське суспільство та демократія співучасті. *Право і Безпека*. 2009. №2(29). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pib/2009_2/PB-2_37 (дата звернення: 24.11.2024).
20. Василенко М.К. Німецька модель державно-громадського партнерства: інституційний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №1. С. 67-75.
21. Василенко О.М. Організаційні форми взаємодії влади та

громадськості: регіональний вимір. *Регіональні студії*. 2022. №4. С. 67-74.

22. Василенко П.М. Безпекові аспекти цифровізації публічного управління. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2023. №1. С. 112-120.

23. Горелов Д.М. Громадянське суспільство в умовах війни: виклики та перспективи розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2022. № 2 (63). С. 83-92.

24. Григоренко А.П. Інтеграція цифрових сервісів у публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. №3. С. 156-164.

25. Григоренко В.О. Експертні панелі як механізм взаємодії влади та громадськості: канадська практика. *Теорія та практика державного управління*. 2023. №1. С. 91-99.

26. Грицай І.О. Механізми взаємодії громадянського суспільства та публічної влади в Україні. *Право і суспільство*. 2022. №1. С. 89-97.

27. Гула С. Є. Координація та взаємодія інститутів громадянського суспільства і органів державної влади. *Європейські перспективи*. 2014. № 7. С. 20-25.

28. Данилюк М.С. Цифрові платформи участі: досвід впровадження в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №3. С. 78-86.

29. Дем'яненко В.М. Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного стану. *Політичні науки та право*. 2023. №4. С. 18-27.

30. Деркач О.В. Координаційні механізми державно-громадської взаємодії: досвід воєнного часу. *Аспекти публічного управління*. 2023. №2. С. 93-100.

31. Дмитренко О.П. Розвиток системи електронної демократії в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2023. №2. С. 167-175.

32. Дмитренко Р.О. Соціальні лабораторії як інструмент розвитку громадських ініціатив: досвід Канади. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2023. №3. С. 134-142.

33. Жаровська І. М. Правові підходи до встановлення місця публічної

влади у концепті соціальної влади. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 153–159.

34. Жаровська І.О. Правове регулювання волонтерської діяльності в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. №2. С. 78-86.

35. Карпенко О.В. Розвиток інституційної спроможності аналітичних центрів: міжнародні практики. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2022. №4. С. 112-120.

36. Карпенко О.В. Цифрова трансформація публічної влади в умовах війни: досвід України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 13-14. С. 90-95.

37. Ковальчук В.Б. Громадянське суспільство як правова категорія. *Малиновські читання : матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф.* (м. Острог, 16–17 листопада 2012 року). С. 57–60.

38. Ковальчук Д.К. Електронна демократія: правові механізми забезпечення. *Інформаційне право*. 2022. №4. С. 78-85.

39. Ковальчук М.В. Цифрові компетенції в системі публічного управління. *Право та державне управління*. 2023. №1. С. 92-100.

40. Ковальчук М.С. Грантові механізми розвитку громадянського суспільства: американський досвід. *Ефективність державного управління*. 2023. №1. С. 89-97.

41. Ковальчук Н.В. Комунікативні механізми взаємодії влади та громадськості в прифронтових регіонах. *Держава та регіони*. 2023. №2. С. 91-98.

42. Ковальчук Р.Л. Консультативні механізми взаємодії влади та громадськості: досвід Франції. *Право та державне управління*. 2022. №4. С. 89-97.

43. Колодій А.Ф. Сучасні виклики громадянському суспільству в Україні: теоретичний та практичний виміри. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. №35. С. 156-166.

44. Конституційне право України. Академічний курс : підручн. : у 2 т.Т. 2. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична

думка», 2008. 800 с.

45. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 28.11.2024).

46. Копейчиков В.В. Державна влада: проблеми теорії та практики. К.: Юрінком Інтер, 2000. 128 с.

47. Кравченко О.В. Цифрова трансформація публічного управління: системний підхід. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2023. №2. С. 45-53.

48. Кравченко С. Роль місцевого самоврядування в умовах війни: український досвід. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 30. С. 16-22.

49. Кравчук В.М. Інституційні механізми взаємодії органів публічної влади з громадськістю: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право України*. 2022. №4. С. 45-58.

50. Крупник А.С. Громадянське суспільство як суб'єкт публічного управління: інституційний розвиток та практика взаємодії. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. №2. С. 67-76.

51. Куян І. До питання про публічність та суверенність державної влади. *Право України*. 2009. №11. С. 52–57.

52. Лациба М.В. Європейські стандарти взаємодії влади та громадськості: досвід для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №2. С. 89-102.

53. Ліндер, Р., Мюллер, У. Електронна участь у Європі: поточний стан та практичні рекомендації. *Електронна демократія та розумні міста*. Springer, Сінгапур, 2022. С. 15-33.

54. Максакова Р.М. Публічна влада : поняття, ознаки, форми. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2015. №3(49). С. 78–83.

55. Марченко В.С. Організаційні механізми забезпечення кібербезпеки. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. 2023. №2. С. 78-86.

56. Марченко О.В. Регіональні стратегії розвитку громадянського суспільства: досвід Канади. *Державне управління: теорія та практика*. 2022.

№3. С. 167-175.

57. Михайленко К.С. Скандинавська модель взаємодії держави та громадянського суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2023. №2. С. 112-120.

58. Михайленко Л.М. Процедурні аспекти взаємодії органів влади з громадськістю в умовах воєнного стану. *Право та державне управління*. 2022. №4. С. 67-75.

59. Михайленко Р.О. Електронне консультування як механізм взаємодії влади та громадськості. *Теорія та практика державного управління*. 2023. №2. С. 156-164.

60. Михайлюк Р.В. Змішане фінансування експертної діяльності: досвід Канади для України. *Економіка та держава*. 2023. №2. С. 78-85.

61. Михненко А. М., Макаренко Е. М., Макаренко Н. Г. та ін. Управління за участю громадськості (Public participation). К.: НАДУ, 2017. 167 с.

62. Міщенко С.О. Трансформація механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах воєнного стану. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №2. С. 145-153.

63. Павленко К.С. Ресурсне забезпечення громадських ініціатив у воєнний час. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №4. С. 145-152.

64. Петренко О.В. Європейські механізми взаємодії влади та громадянського суспільства: досвід для України. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2023. №2. С. 45-53.

65. Петренко С.В. Цифрові інструменти громадського моніторингу. *Ефективність державного управління*. 2023. №1. С. 89-97.

66. Петров Р.В. Правове забезпечення громадської участі в умовах цифровізації. *Право та інновації*. 2023. №1. С. 92-99.

67. Петрук Н.В. Соціальне контракування у Великій Британії: механізми та результати. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №6. С. 156-163.

68. Погорілко В.Ф. Публічна влада в Україні: проблеми теорії та практики. К.: Юрінком Інтер, 2002. 128 с.

69. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 28.11.2024).

70. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 28.11.2024).

71. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п> (дата звернення: 28.11.2024).

72. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15> (дата звернення: 28.11.2024).

73. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр> (дата звернення: 28.11.2024).

74. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 28.11.2024).

75. Про правовий режим воєнного стану. Закон України 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 24.11.2024).

76. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26.02.2016 р. № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016> (дата звернення: 28.11.2024).

77. Пухкал О.Г. Механізми участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №5. С. 67-76.

78. Пухкал О.Г. Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні. *Інвестиції: практика*

та досвід. 2021. №5. С. 98-104.

79. Розумний Н.В. Цифрова трансформація механізмів взаємодії влади та громадськості. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2022. №3. С. 123-130.

80. Романенко А.В. Адаптивні механізми взаємодії влади та громадськості в кризових умовах. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. 2022. №3. С. 82-89.

81. Романенко К.М. Інтегровані цифрові рішення в публічному управлінні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №4. С. 123-131.

82. Романенко С.М. Децентралізовані механізми взаємодії з громадськістю: досвід Данії. *Регіональні студії*. 2023. №3. С. 78-86.

83. Рудакевич О.М. Громадянське суспільство в Україні: інституційна спроможність в умовах демократичної трансформації. *Регіональні студії*. 2023. №1. С. 44-51.

84. Савченко П.М. Civic tech у системі публічного управління США: інноваційні рішення для громадської участі. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2022. №4. С. 78-86.

85. Сидоренко В.П. Громадський контроль у системі публічного управління США. *Аспекти публічного управління*. 2023. №2. С. 45-52.

86. Сидоренко Л.О. Кібербезпека взаємодії цифрових платформ. *Інформаційна безпека держави*. 2023. №3. С. 134-142.

87. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

88. Словник іншомовних слів / За ред. член.-кор. АН УРСР О.С. Мельничука. Київ : Головна редакція УРЕ, 1977. 776 с.

89. Словник української мови : в 10 т. Т. 7. / АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні ; редкол. : І.К. Білодід (голова) та ін. ; уклад. тому : В.П. Градова, В.В. Жайворонок, Л.П. Жаркова та ін. ; ред. тому О.П. Петровська та ін. Київ : Наук. думка, 1976. 723 с.

90. Степаненко А.В. Аналітичні центри у формуванні публічної політики: досвід США. *Стратегічні пріоритети*. 2023. №2. С. 167-174.

91. Степаненко В.О. Інформаційна відкритість як фактор ефективності державно-громадської взаємодії. *Теорія та практика державного управління*. 2023. №3. С. 178-186.
92. Тацій В.Я. Установча влада: проблеми теорії та практики. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 4. С. 60-69.
93. Телешун С.О. Інструменти впливу громадянського суспільства на публічну політику в сучасній Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2022. №4. С. 136-144.
94. Теплюк М. Публічна влада в Україні : визначення поняття і конституційно-правова природа. *Право України*. 2009. №5. С. 6–22.
95. Тимченко Г.В. Якісні показники ефективності державно-громадської взаємодії в умовах війни. *Ефективність державного управління*. 2023. №1. С. 92-101.
96. Ткаченко Л.М. Фінансові механізми підтримки громадських організацій: досвід США. *Економіка та держава*. 2023. №4. С. 123-131.
97. Тодика Ю.М. Установча влада: конституційно-правові аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 2. С. 84-93.
98. Третяк С.М. Нормативно-правове забезпечення громадської участі на місцевому рівні. *Аспекти публічного управління*. 2023. №1. С. 45-52.
99. Чернеженко О.М. Конституційно-правові засади розвитку громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2021. №3. С. 77-89.
100. Шайгородський Ю.Ж. Розвиток громадянського суспільства в Україні: політичні практики та інституційні механізми. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2023. №1. С. 124-142.
101. Шляхтун П.П. Конституційне право : словник термінів. Київ : Либідь, 2005. 568 с.
102. Шмідт-Ассманн Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання : основні засади та завдання систематики адміністративного права / пер. з нім. Г. Рижков, І. Сойко, А. Баканов ; відп. ред. О. Сироїд. Вид.2- ге,

переробл. та допов. Київ : К.І.С., 2009. 552 с.

103. Щербакова Ю. Е. Механізми координації взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 11-16.

104. Яковлєв М.В. Цифрова трансформація громадянського суспільства: виклики та можливості. *Політичне життя*. 2022. №3. С. 55-64.